

**CENTRUM SZKOLENIA POLICJI
W LEGIONOWIE**

Zakład Służby Prewencyjnej

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE NR 196

Leszek Dyduch

WYBRANE ASPEKTY TAKTYKI INTERWENCJI POLICYJNYCH

**Część III. Realizacja interwencji
wobec niektórych kategorii osób**

LEGIONOWO 2020

**CENTRUM SZKOLENIA POLICJI
W LEGIONOWIE**

Zakład Służby Prewencyjnej

MATERIAŁY DYDAKTYCZNE NR 196

Leszek Dyduch

WYBRANE ASPEKTY TAKTYKI INTERWENCJI POLICYJNYCH

Część III. Realizacja interwencji
wobec niektórych kategorii osób

LEGIONOWO 2020

ISBN 978-83-62455-15-7

Korekta, skład i druk:
Wydział Wydawnictw i Poligrafii
Centrum Szkolenia Policji w Legionowie

Nakład 75 egz.

SPIS TREŚCI

PRZEDMOWA 5

1. TAKTYKA INTERWENCJI POLICYJNYCH WOBEC NIEKTÓRYCH KATEGORII SPRAWCÓW 7

1.1. Interwencje wobec sprawców przestępstw lub wykroczeń 7

1.2. Interwencje wobec osób będących pod wpływem alkoholu lub podobnie działających środków 10

1.3. Interwencje wobec osób wykazujących w zachowaniu zaburzenia czynności psychicznych 13

1.4. Interwencje wobec osób podejrzanych o choroby zakaźne, w tym nosicielstwo wirusa HIV 36

2. DOKUMENTOWANIE REALIZACJI INTERWENCJI PRZEZ POLICJANTÓW 39

2.1. Znaczenie dokumentacji czynności policyjnych 39

2.2. Dokumentowanie interwencji policyjnych przez realizujących je policjantów 40

BIBLIOGRAFIA 44

PRZEDMOWA

Ostatnia – trzecia część publikacji *Wybrane aspekty taktyki interwencji policyjnych* przybliży realizację interwencji wobec tzw. trudnych lub niebezpiecznych kategorii osób. Podobnie jak poprzednie części opracowanie to uzupełnienia i rozszerza publikację autorstwa Leszka Dyducha pt. *Taktyka interwencji policyjnych wobec wybranych kategorii osób*, która została wydana przez Centrum Szkolenia Policji w Legionowie w 2011 r.

W niniejszym opracowaniu zostały uwzględnione zaktualizowane przepisy prawne i omówione nowe rozwiązania praktyczne mające zastosowanie w realizacji interwencji policyjnych, które wprowadzono w Policji po 2011 r. w związku z potrzebami doskonalenia metod zapobiegania i eliminacji zagrożeń dla bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Autor opracowania szeroko omawia specyfikę interwencji wobec niebezpiecznych przestępców¹, osób chorych zakaźnie (szczególnie na HIV), będących pod wpływem alkoholu czy osób wykazujących w zachowaniu zaburzenia czynności psychicznych². Wskazuje na uwarunkowania prawidłowego przygotowania, wyboru i realizacji taktyki interwencji policyjnych, akcentuje odmienności każdej interwencji z uwagi nie tylko na miejsce jej przeprowadzania, ale i objęte nią osoby. Objasnia metody doboru i sprawnej realizacji taktyki tego rodzaju czynności policyjnych i ich wpływ na uzyskanie pozytywnego efektu. Szczególnie akcentuje wymóg posiadania przez policjantów niezbędnej wiedzy i umiejętności zawodowych, właściwego uzbrojenia i wyposażenia do służby oraz wymaganego zaangażowania w realizację zadań związanych z przeprowadzaniem interwencji.

Publikacja ta pozwala zwiększyć wybór aktualnych opracowań omawianej problematyki uczestnikom kursów i szkoleń realizowanych w ramach bieżącego doskonalenia zawodowego lub podnoszącym swoje kwalifikacje zawodowe w drodze samokształcenia, akcentując znaczenie ciągłego doskonalenia taktyki realizacji interwencji policyjnych, szczególnie zaliczanych do niebezpiecznych lub tzw. trudnych z uwagi na zagrożenia z tym związane, i konieczność zapewnienia bezpieczeństwa fizycznego i prawnego policjantów i osób objętych interwencją.

¹ Chodzi o sprawców tzw. niebezpiecznych (ciężkich) przestępstw określonych w art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2019 r. poz. 161, z późn. zm.).

² Pismo Dc-877/688/2009 Pierwszego Zastępcy Komendanta Głównego Policji z dnia 30 lipca 2009 r. w sprawie podejmowania i przeprowadzania interwencji wobec osób wykazujących w zachowaniu zaburzenia czynności psychicznych.

1. TAKTYKA INTERWENCJI POLICYJNYCH WOBEC NIEKTÓRYCH KATEGORII SPRAWCÓW

1.1. Interwencje wobec sprawców przestępstw lub wykroczeń

Sprawca przestępstwa lub wykroczenia to osoba, która swoim zachowaniem wyczerpała znamiona określonego przestępstwa lub wykroczenia. Treść art. 1 kk³ pozwala zdefiniować **pojęcie przestępstwa** – jest to czyn zabroniony pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia, zawiniony, posiadający społeczną szkodliwość większą niż znikoma. Natomiast art. 1 kw⁴ definiuje **pojęcie wykroczenia** – jest to czyn społecznie szkodliwy, zawiniony w czasie popełnienia oraz zabroniony przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia pod groźbą kary aresztu, ograniczenia wolności, grzywny do 5000 złotych lub nagany.

W przypadku otrzymania informacji o przygotowywanym czy dokonywanym przestępstwie lub wykroczeniu policjant informuje telefonicznie lub drogą radiową o tym fakcie dyżurnego jednostki, po czym za jego zgodą udaje się bezzwłocznie na miejsce, gdzie zaistniało lub ma zaistnieć zdarzenie, albo przystępuje do podjęcia czynności interwencyjnych, gdy był świadkiem zdarzenia wymagającego interwencji. Jeżeli taka informacja wpłynęła do dyżurnego od tzw. osób trzecich, tj. obywatela lub przedstawiciela instytucji (firmy, organizacji itp.), to zleca on interwencję do realizacji policjantom komórki patrolowo-interwencyjnej lub interwencyjnej. Ich podstawowym obowiązkiem jest przede wszystkim zapobieganie popełnianiu przestępstw lub wykroczeń. Gdy jednak dojdzie do popełnienia czynów zabronionych, powinni oni dążyć do ustalenia i zatrzymania sprawcy⁵.

Po uzyskaniu informacji lub stwierdzeniu faktu dokonywania lub usiłowania przestępstwa policjanci powinni wykonać czynności w ramach podstawowych etapów interwencji (przedstawione w rozdziale 4 publikacji *Wybrane aspekty taktyki interwencji policyjnych. Część II. Odpowiednia taktyka interwencji* oraz:

- 1) rozpoznać okoliczności i charakter prawny zdarzenia, w tym szczególnie zawartego w nim zagrożenia, posiadając przygotowane do użycia lub wykorzystania indywidualne środki przymusu bezpośredniego (np. pałkę służbową, RMG);
- 2) wyeliminować lub ograniczyć bezpośrednie zagrożenie poprzez słowne lub czynne powstrzymanie albo obezwładnienie sprawcy;
- 3) niezwłocznie udzielić lub spowodować udzielenie pierwszej pomocy osobom, których życiu lub zdrowiu zagraża niebezpieczeństwo;

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2019 r. poz. 1950, z późn. zm.).

⁴ Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2019 r. poz. 821, z późn. zm.).

⁵ Zarządzenie nr 768 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 sierpnia 2007 r. w sprawie form i metod wykonywania zadań przez policjantów pełniących służbę patrolową oraz koordynacji działań o charakterze prewencyjnym (Dz. Urz. KGP z 2018 r. poz. 108, z późn. zm.), § 4.

- 4) wezwać na miejsce zdarzenia niezbędne służby lub poprosić o takie powiadomienie dyżurnego jednostki organizacyjnej Policji właściwej terenowo, informując go o wykonanych czynnościach interwencji;
- 5) przekazać miejsce zdarzenia kierownikowi grupy operacyjno-procesowej, przełożonemu albo prokuratorowi wraz z relacją o wykonanych czynnościach oraz posiadanych ustaleniach, pozostając do dyspozycji tych podmiotów;
- 6) przy braku innych poleceń powinni udać się z ujętym lub zatrzymanym sprawcą do właściwej miejscowo jednostki Policji celem sporządzenia wymaganej dokumentacji z wykonanych czynności, np. notatki urzędowej i protokołu zatrzymania osoby.

Jeżeli w związku z podjętą lub realizowaną interwencją zachodzi konieczność prowadzenia pościgu za sprawcami i są ku temu warunki, policjanci powinni w zależności od sytuacji:

- 1) zabezpieczyć lub spowodować zabezpieczenie miejsca zdarzenia, śladów i dowodów przez policjantów innego patrolu;
- 2) w rozmowie ze świadkami i pokrzywdzonymi ustalić kierunek ucieczki i sposób przemieszczania się sprawców (ewentualnie użyte pojazdy), w miarę możliwości ich liczbę, wygląd, posiadane lub skradzione przedmioty;
- 3) niezwłocznie przekazać dyżurnemu właściwej terytorialnie jednostki Policji uzyskane dane na temat zdarzenia, jego sprawców i ich ucieczki, a następnie za jego aprobatą podjąć i realizować pościg.

W przypadku stwierdzenia popełnienia lub usiłowania popełnienia wykroczenia policjanci, podejmując interwencję, powinni uwzględnić takie okoliczności, jak: czas i miejsce popełnienia oraz rodzaj wykroczenia (formalne lub skutkowe), ewentualną wartość skradzionego lub zniszczonego mienia, kategorię i stan psychofizyczny sprawcy, sposób jego zachowania się w czasie popełniania wykroczenia oraz w czasie interwencji, jego sytuację materialno-rodzinną. Ustalenie powyższych danych pozwoli sprawniej wybrać i zastosować odpowiednią taktykę interwencji, w tym szczególnie sprawnie doprowadzić do rozwiązania problemu objętego interwencją.

Dla większości wykroczeń każda z taktyk powinna zawierać następujące czynności:

- 1) w miarę możliwości szybkie zorientowanie się w okolicznościach i charakterze zdarzenia, w tym szczególnie zawartego w nim zagrożenia;
- 2) wyeliminowanie lub ograniczenie bezpośredniego zagrożenia poprzez słowne lub czynne powstrzymanie albo obezwładnienie sprawcy, następnie niezwłoczne udzielenie lub spowodowanie udzielenia pierwszej pomocy osobom, których życiu lub zdrowiu zagraża niebezpieczeństwo;
- 3) wezwanie lub spowodowanie wezwania na miejsce zdarzenia niezbędnych służb (szczególnie karetki pogotowia ratunkowego, jeżeli jest widoczne zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego) oraz powiadomienie dyżurnego jednostki organizacyjnej Policji właściwej terenowo;
- 4) przedstawienie się, podanie podstawy prawnej i faktycznej interwencji, po czym wylegitymowanie sprawcy oraz, gdy zachodzi podstawa prawna i faktyczna, zatrzymanie go (po uprzednim podaniu podstawy prawnej i faktycznej tych czynności);
- 5) ustalenie pokrzywdzonego, ewentualnych świadków zdarzenia i wylegitymowanie ich, a także zabezpieczenie śladów, dowodów oraz miejsca zdarzenia do czasu przyjazdu grupy operacyjno-procesowej, ewentualnie przełożonego lub prokuratora (gdy skutek zdarzenia doszło do zranienia lub śmierci osoby);
- 6) udzielenie poszkodowanym niezbędnej informacji o sposobie załatwienia sprawy oraz poinformowanie ich o prawach i obowiązkach;
- 7) w zależności od rodzaju wykroczenia, zachowania się i stanu sprawcy, zastosowanie odpowiedniego trybu postępowania i środka prawnego:
 - a) gdy sprawca popełnił w sposób nieumyślny wykroczenie „formalne” o niskiej szkodliwości społecznej (np. zaśmiecił chodnik, przeklinał na ulicy), nie jest pod działaniem alkoholu, środków odurzających lub leków, nie neguje swojej winy, wykazuje skruchę (przeprosił, zapowiedział, że

po raz kolejny nie popełni takiego wykroczenia), w miarę możliwości naprawił ewentualną szkodę (sprzątnął niedopałek i wyrzucił do kosza), **policjant może stosować, zgodnie z art. 40 kw, zamiast kary środek wychowawczy w postaci pouczenia** – sprawca ma być poinformowany o rodzaju popełnionego wykroczenia i sankcji, jaka grozi za ten czyn (np. w postaci grzywny), oraz o tym, że nie będzie tym razem ukarany, a tylko jest przeprowadzona z nim rozmowa wychowawcza z powodu popełnionego wykroczenia; następnie interweniujący policjant powinien dodać, że gdy sprawca ten popełni kolejne takiego rodzaju wykroczenie, spotka go najsurowsza sankcja, jaką przewiduje przepis prawny;

b) gdy sprawca popełnił w sposób umyślny wykroczenie o znacznej szkodliwości społecznej objęte postępowaniem mandatowym, policjant powinien go poinformować, że karze go mandatem, podając jego wysokość; jednocześnie powinien poinformować sprawcę, że ten ma prawo odmówić przyjęcia mandatu, a wtedy sprawa będzie skierowana do rozpatrzenia przez sąd rejonowy; jeżeli popełnione wykroczenie nie jest objęte postępowaniem mandatowym, policjant powinien poinformować sprawcę, że po wykonaniu niezbędnych czynności sprawa ta będzie skierowana do rozpatrzenia przez właściwy miejscowo sąd rejonowy;

c) w sytuacji odmowy przyjęcia przez sprawcę mandatu lub gdy sprawca znajduje się w stanie pod wpływem alkoholu, leków, środków odurzających lub innych podobnych środków, popełnione wykroczenie nie objęte postępowaniem mandatowym (za które sąd może orzec karę ograniczenia wolności, pozbawienia wolności albo środek karny w postaci nawiązki lub obowiązku naprawienia szkody), sprawcę należy poinformować, że w sprawie jego wykroczenia będzie skierowany wniosek przez jednostkę Policji właściwą dla miejsca wykroczenia do właściwego miejscowo sądu celem wymierzenia kary;

8) przekazanie miejsca zdarzenia kierownikowi grupy operacyjno-procesowej, przełożonemu albo prokuratorowi wraz z relacją o wykonanych czynnościach i poczynionych ustaleniach oraz pozostanie do ich dyspozycji;

9) przy braku innych poleceń interweniujący policjanci powinni udać się z zatrzymanym sprawcą do właściwej miejscowo jednostki Policji w celu sporządzenia wymaganej dokumentacji z interwencji, w tym szczególnie notatki urzędowej oraz protokołu zatrzymania osoby.

Przed podjęciem interwencji w stosunku do niebezpiecznych przestępców (sprawców przestępstw określonych w art. 45 pkt 3 lit. b i pkt 4 lit. a–b ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej⁶ – 3. i 4. przypadek użycia broni palnej przez policjantów), gdy nie powodują oni bezpośredniego zagrożenia dla życia, zdrowia, wolności ludzkiej lub mienia, zanim policjanci wdrożą czynności poszczególnych etapów interwencji (przedstawione w rozdziale 4 publikacji *Wybrane aspekty taktyki interwencji policyjnych. Część II. Odpowiednia taktyka interwencji*), w pierwszej kolejności powinni:

- określić i ocenić zagrożenie, tj. jego rodzaj i skalę, miejsce, obszar i drogi dojścia oraz jego ewentualne skutki,
- ocenić potrzebę wezwania wsparcia, wskazania miejsc, w których należy rozlokować innych policjantów (policjantów wyszkolonych w zakresie trudnych interwencji lub policjantów z pododdziałów antyterrorystycznych),
- obserwować z ukrycia sprawcę oraz miejsce jego przebywania, informując na bieżąco dyżurnego jednostki Policji o przebiegu zdarzenia i wykonanych czynnościach,
- dążyć do zebrania jak największej informacji o sprawcach, ich liczbie, wieku, wyglądzie, zachowaniu, posiadanym uzbrojeniu, sposobie ewentualnego przemieszczania się oraz miejscach pobytu itp., aby przekazać dyżurnemu jednostki organizacyjnej Policji w celu ewentualnego koordynowania działań ukierunkowanych na ich zatrzymanie.

⁶ Dz. U. z 2019 r. poz. 2418.

Czynności te będą miały charakter czynności wstępnych, stanowiąc podstawę działania innych policjantów, np. z grupy antyterrorystycznej, techników kryminalistyki. Ich rzetelne i staranne wykonanie może decydować o powodzeniu późniejszych działań policyjnych, a nawet o życiu lub zdrowiu innych osób, w tym także policjantów.

Dużo trudniejsze są czynności interwencyjne policjantów w sytuacji wystąpienia konieczności niezwłocznego działania, będącej efektem działania niebezpiecznych przestępców w wyniku bezpośredniego zagrożenia dla życia, zdrowia, wolności człowieka lub mienia. Wyróżnione etapy interwencji mogą wówczas stanowić pewien drogowskaz dla policjantów, ale o kolejności ich realizacji i użytych środkach będą oni decydowali, kierując się potrzebą ochrony zagrożonych dóbr, bezpieczeństwem własnym oraz obowiązującymi przepisami prawa.

1. 2. Interwencje wobec osób będących pod wpływem alkoholu lub podobnie działających środków

Zgodnie art. 46 ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi⁷:

- 1) **napojem alkoholowym** jest produkt przeznaczony do spożycia zawierający alkohol etylowy pochodzenia rolniczego w stężeniu przekraczającym 0,5% objętościowych alkoholu;
- 2) **stan po użyciu alkoholu** zachodzi, gdy zawartość alkoholu w organizmie wynosi lub prowadzi do:
 - stężenia we krwi od 0,2‰ do 0,5‰ alkoholu albo
 - obecności w wydychanym powietrzu od 0,1 mg do 0,25 mg alkoholu w 1dm³;
- 3) **stan nietrzeźwości** zachodzi, gdy zawartość alkoholu w organizmie wynosi lub prowadzi do:
 - stężenia we krwi powyżej 0,5‰ alkoholu albo
 - obecności w wydychanym powietrzu powyżej 0,25 mg alkoholu w 1 dm³.

Fizjologiczna reakcja organizmu człowieka na alkohol jest zindywidualizowana i zależy od wielu czynników, z których jednym z istotnych jest szybkość wchłaniania i związany z tym wzrost stężenia alkoholu we krwi. Natomiast stężenie alkoholu we krwi wiąże się z różnymi symptomami i zachowaniami osoby będącej pod wpływem alkoholu, co obrazuje tabela przedstawiająca zestawienie zależności.

Jeżeli zachodzi podejrzenie, że przestępstwo lub wykroczenie zostało popełnione po spożyciu alkoholu, osoba podejrzana może być poddana badaniu koniecznemu do ustalenia zawartości alkoholu w organizmie, w szczególności zabiegowi pobrania krwi. Przy czym zabiegu pobrania krwi dokonuje fachowy pracownik służby zdrowia⁸. Sposób i warunki dokonywania badań określa rozporządzenie Ministra Zdrowia i Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 28 grudnia 2018 r. w sprawie badań na zawartość alkoholu w organizmie⁹.

⁷ Dz. U. z 2019 r. poz. 2277.

⁸ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, art. 47 ust. 1.

⁹ Dz. U. poz. 2472.

Tabela 1. Zachowania osoby będącej pod wpływem alkoholu.

Stężenia	Objawy
0,3–0,5 promila	Nieznaczne zaburzenia równowagi oraz euforia i obniżenie krytycyzmu, upośledzenie koordynacji wzrokowo-ruchowej oraz zaburzenia widzenia: <ul style="list-style-type: none"> – 0,3 promila – oko dostrzega gorzej rodzaj i kształt przedmiotów ukazujących się w głębi pola widzenia, następuje obniżenie zdolności dostrzegania ruchomych źródeł światła; – 0,4 promila – czas adaptacji oka do ciemności po oślnieniu wydłuża się o ok. 2/3; – 0,5 promila – czas reakcji na nowe bodźce wzrokowe ulega opóźnieniu, zdolność dostrzegania ruchomych świateł obniża się o 1/3, pojawia się również opóźnienie i osłabienie dostrzegania przedmiotów na obwodzie pola widzenia.
0,5–0,7 promila	Zaburzenia sprawności ruchowej (niezauważalne osłabienie refleksu), nadmierna pobudliwość i gadatliwość, a także obniżenie samokontroli oraz błędna ocena własnych możliwości, co często prowadzi do fałszywej oceny sytuacji np. przez kierowcę.
0,7–2,0 promila	Zaburzenia równowagi, sprawności i koordynacji ruchowej, obniżenie progu bólu, spadek sprawności intelektualnej (błędy w logicznym rozumowaniu, wadliwe wyciąganie wniosków itp.) pogłębiający się w miarę narastania intoksykacji alkoholowej; opóźnienie czasu reakcji, wyraźna drażliwość, obniżona tolerancja, zachowania agresywne, pobudzenie seksualne, wzrost ciśnienia krwi oraz przyspieszenie akcji serca.
2,0–3,0 promile	Zaburzenia mowy (bełkotliwa), wyraźne spowolnienie i zaburzenia równowagi (chód na szerokiej podstawie, chwianie i przewracanie się), wzmożona senność; znacznie obniżona zdolność do kontroli własnych zachowań (w większości przypadków trudno jest mówić o jakimkolwiek prawidłowym samodzielnym działaniu i wykonywaniu skoordynowanych ruchów).
3,0–4,0 promile	Spadek ciśnienia krwi, obniżenie ciepłoty ciała, osłabienie lub zanik odruchów fizjologicznych oraz głębokie zaburzenia świadomości prowadzące do śpiączki.
ponad 4,0 promile	Głęboka śpiączka, zaburzenia czynności ośrodkowego oddechowego i naczyniowo-ruchowego, możliwość porażenia tych ośrodków przez alkohol. Stan zagrożenia życia.

Źródło: B.T. Woronowicz, *Podstawowe wiadomości o alkoholu*, <http://www.psychologia.net.pl/artukul.php?level=15>. [dostęp: 25.11.2019 r.].

Realizując interwencje w stosunku do osób będących pod wpływem alkoholu, policjanci powinni wykonać czynności objęte podstawowymi etapami interwencji (zob. rozdział 4 publikacji *Wybrane aspekty taktyki interwencji policyjnych. Część II. Odpowiednia taktyka interwencji*) oraz dodatkowe, nw. czynności.

1. W miarę możliwości pogłębić informację wstępną o okolicznościach zdarzenia i stanie oraz zachowaniu się sprawcy (widocznych oznakach stanu pod działaniem alkoholu) poprzez zadawanie pytań (np. zlecającemu interwencję dyżurnemu, osobie zgłaszającej itp.).
2. Dokonać wstępnej, szybkiej oceny sytuacji, upewnić się zwłaszcza, czy sprawca jest osobą pod wpływem alkoholu (sylwetka, wygląd twarzy, ruchy ciała, ton głosu osoby, brak stabilności w staniu lub chodzie). Jeśli osoba stwarza bezpośrednie zagrożenie dla ważnych dóbr społecznych (np. życia, zdrowia ludzkiego, mienia), a nie chce przerwać swojego zachowania, wówczas interweniujący policjant może użyć konkretnych środków przymusu bezpośr. edniego (np. siły fizycznej, ręcznego miotacza substancji obezwładniającej).

jącej, pałki służbowej, kajdanek) lub je wykorzystać, aby spowodować zgodne z prawem zachowanie osoby, a następnie po uspokojeniu osoby, przedstawić się, podać podstawę prawną i faktyczną interwencji oraz wykonać kolejne czynności interwencyjne w tej sytuacji.

3. Bazując na stwierdzonych symptomach spożycia alkoholu, wstępnie ocenić stan trzeźwości, zachowanie i wygląd osoby (w tym szczególnie określić ewentualne obrażenia ciała), a jeżeli osoba ta jest sprawcą naruszenia prawa (wykroczenia lub przestępstwa), poddać ją badaniu na zawartość alkoholu w organizmie, dołączając wydruk oraz protokół badania do dokumentacji interwencji.
4. W sytuacji stwierdzenia stanów zagrażających życiu lub zdrowiu osoby (np. omdlenia, objawów epilepsji, stanu przedzawałowego, widocznych krwawiących ran, zwłaszcza głowy, stłuczeń, złamań, stanu nieprzytomności, objawów zatrucia alkoholowego) lub obrażeń ciała, wezwać na miejsce interwencji pogotowie ratunkowe.
5. Po przedstawieniu się, podaniu podstawy prawnej i faktycznej interwencji, wylegitymowaniu osoby pokrzywdzonej, świadków, sprawcy (osoby nietrzeźwej), przeprowadzeniu z nimi rozmowy, w miarę możliwości ustalić okoliczności, przebieg i skutki zdarzenia objętego interwencją.
6. Na podstawie dokonanych ustaleń podjąć i zakomunikować stronom interwencji decyzję o dalszym postępowaniu z nietrzeźwym, która może obejmować jeden z następujących wariantów działania:
 - oddanie pod opiekę innej, obecnej na miejscu interwencji osobie, za pisemnym pokwitowaniem, np. domownika, osoby towarzyszącej;
 - przewiezienie do miejsca zamieszkania lub pobytu i tam za pisemnym pokwitowaniem przekazanie osobie najbliższej;
 - doprowadzenie do izby wytrzeźwień lub jednostki Policji w celu wytrzeźwienia;
 - założenie kajdanek i sprawdzenie w celu ujawnienia niebezpiecznych lub zabronionych przedmiotów, jeśli wystąpią przesłanki zatrzymania osoby do wyjaśnienia (w związku z popełnionym przestępstwem lub wykroczeniem) albo wytrzeźwienia (opór, agresja w zachowaniu);
 - zatrzymanie i doprowadzenie osoby do izby wytrzeźwień lub do pomieszczenia dla osób zatrzymanych (dalej PDOZ) właściwej terenowo jednostki organizacyjnej Policji w celu wytrzeźwienia i ewentualnego wykonania po wytrzeźwieniu czynności dotyczących popełnionego czynu zabronionego lub doprowadzenie takiej osoby w wymienione miejsca bez zatrzymywania jej, aby zrealizować te same cele.

Poinformować strony interwencji o przysługujących im prawach w związku z zastosowanym rozwiązaniem.

7. Wykonać lub spowodować wykonanie czynności operacyjno-procesowych w związku z ujawnionym ewentualnym przestępstwem lub wykroczeniem popełnionym przez osobę nietrzeźwą, jak np. ustalenie i zabezpieczenie dowodów rzeczowych, ustalenie i przesłuchanie osoby pokrzywdzonej, świadków, ustalenie wartości rzeczy utraconej lub zniszczonej, wykonanie oględzin miejsca zdarzenia.
8. Poinformować drogą radiową lub telefoniczną dyżurnego właściwej terenowo jednostki Policji o sposobie zakończenia interwencji oraz potrzebie wykonania dalszych czynności w tej sprawie, w tym przewiezieniu osoby zatrzymanej lub doprowadzanej do izby wytrzeźwień lub PDOZ.
9. Po doprowadzeniu osoby do izby wytrzeźwień lub PDOZ należy:
 - uczestniczyć w czynnościach związanych z jej przyjęciem do wytrzeźwienia, zwłaszcza podczas zabezpieczania i dokumentowania jej depozytu,
 - prawidłowo udokumentować wpisy w „Karcie pobytu w izbie wytrzeźwień” oraz przebieg wykonanych czynności w tej sprawie w notatniku służbowym.
10. W związku z doprowadzeniem osoby nietrzeźwej do jednostki Policji celem umieszczenia jej do wytrzeźwienia w PDOZ lub zatrzymaniem i osadzeniem w PDOZ do wyjaśnienia, policjanci powinni m.in.:
 - zapewnić badanie lekarskie osoby np. na pogotowiu ratunkowym lub we wskazanej przychodni;

- dokonać ustalenia stanu trzeźwości osoby odpowiednim urządzeniem kontrolno-pomiarowym posiadającym możliwość wykonania wydruku wyniku badania (jeśli takiego badania nie wykonano wcześniej);
- sporządzić protokół doprowadzenia osoby;
- wykonać inne niezbędne czynności związane z umieszczeniem osoby w PDOZ.

1.3. Interwencje wobec osób wykazujących w zachowaniu zaburzenia czynności psychicznych

W związku z realizacją interwencji policjanci zmuszeni są do wykonywania czynności wobec osób wykazujących w zachowaniu przejawy zaburzeń czynności psychicznych lub chorób psychicznych. Zazwyczaj są to trudne sytuacje wymagające od policjantów stosowania szerokiej wiedzy i umiejętności z zakresu zachowania się, sposobów postępowania i wyrażania się. Często wiążą się z koniecznością podejmowania i realizacji bardzo złożonych i problematycznych decyzji oraz ponoszenia za nie odpowiedzialności. Doświadczenia wynikające z przeprowadzonych interwencji w pracy policyjnej wskazują, że zachowania osób wykazujących przejawy zaburzeń czynności psychicznych wiążą się z psychozami (schizofrenią), zaburzeniami afektywnymi (depresją i manią), zaburzeniami osobowości, uzależnieniami od substancji psychoaktywnych (alkoholu, narkotyków, leków). Interwencje policyjne wobec osób, które zdają się nie panować zachowaniem, należą do jednych z bardziej złożonych i trudnych w realizacji. Składa się na to bardzo wiele czynników, np. rodzaj zaburzenia, nieprzewidywalność zachowania, niepoczytalność, agresja, frustracja, desperacja, nagłe zwroty w zachowaniu, wpływ alkoholu lub innych używek, sytuacja materialna i rodzinna¹⁰.

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego¹¹ Policja jest zobowiązana do udzielania pomocy lekarzom wykonującym czynności w stosunku do osób z zaburzeniami psychicznymi. Jest to związane z zagrożeniem, jakie mogą spowodować takie osoby swoim zachowaniem. Podstawą interwencji często jest zgłoszenie lub prośba lekarza, pielęgniarki lub innej osoby z personelu medycznego.

Pomocną kwestią w realizacji takich interwencji jest wiedza pozwalająca wskazać w zachowaniu określonej osoby charakterystyczne objawy występowania zaburzeń czynności psychicznych. Do objawów takich należy zaliczyć jej zachowania oraz wypowiedane słowa wykazujące:

- uczucie stałej obserwacji, śledzenia, zagrożenia,
- wyczuwanie rzeczy, osób, stanów nieistniejących np. słuchem, smakiem, powonieniem,
- męczące, przerażające głosy, jęki, krzyki,
- duże luki pamięciowe, np. co do swojego nazwiska, adresu,
- nieuzasadnione wzburzenie objawiające się agresją, śmiechem, płaczem, histerią, krzykiem – często szybko mijające i ponownie powracające,
- odczuwanie nieuzasadnionego zagrożenia, zastraszenie,
- stwarzanie zagrożenia dla innych¹².

Zauważalne przejawy zaburzeń czynności psychicznych w zachowaniu człowieka nie zawsze są jednoznaczną podstawą do wnioskowania o schorzeniu psychicznym danej osoby. Zawsze jednak powinny

¹⁰ K. Łaskiewicz, *Uproszczona analiza problematyki podejmowania interwencji policyjnych wobec osób z zaburzeniami psychicznymi lub niekontrolujących swoich zachowań z innych przyczyn*, KGP, Warszawa 2015, s. 1.

¹¹ Dz. U. z 2018 r. poz. 1878, z późn. zm.

¹² L. Dyduch, *Taktyka interwencji policyjnych wobec wybranych kategorii osób*, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2011, s. 33.

skłaniać do przyjęcia takiej ewentualności i podjęcia wobec niej czynności potwierdzających lub wykluczających takie schorzenie. Należy pamiętać, że zaburzenia czynności psychicznych w zachowaniu człowieka niekoniecznie muszą mieć podłoże psychotyczne i wymagają znacznego czasu oraz wiedzy w zakresie obowiązujących lub oczekiwanych norm zachowań i postaw w określonym środowisku, społeczeństwie lub kulturze. Chodzi o stwierdzenie ich aspołeczności w aspekcie pewnej długotrwałości. Należy je odróżnić od zaburzeń osobowości, które będąc szczególną klasą problemów psychicznych, nie są chorobą psychiczną¹³.

Osobie nieposiadającej specjalistycznego wykształcenia medycznego (w tym również policjantowi) trudno jest ocenić i kwalifikować zachowania osób odbiegające od przyjętych w określonej społeczności norm i oczekiwań, tym bardziej diagnoza taka jest utrudniona w krótkim czasie w warunkach realizowanej interwencji.

Widoczne zaburzenia funkcjonowania społecznego i indywidualnego mogą mieć podłoże chorobowe, postać zaburzeń osobowości (symptomy psychoz, nerwic, nieprzystosowania społecznego) i przejawiać się w zachowaniach agresywnych, impulsywnych, w wykazywaniu oporu i buncie wobec prawnych poleceń podmiotów uprawnionych, prowokowaniu do konfliktów i naruszaniu obowiązującego prawa. Takie sytuacje zaskakują policjantów, często uniemożliwiają w czasie interwencji podjęcie szybkich i trafnych decyzji w zakresie rozwiązania stwierdzonych problemów. Policjant powinien wiedzieć, że osoby z zaburzeniami osobowości nie są chore psychicznie, gdyż nie mają pojawiających się i przemijających stanów, których przebieg jest ostry i łatwo widoczny. Otoczenie identyfikuje je jako swoisty defekt charakteru, gdyż przy zachowanym kontakcie z rzeczywistością mają problemy w prawidłowym funkcjonowaniu w różnych środowiskach, jak: praca, dom, rodzina, szkoła lub znajomi, i utrzymaniu poprawnych relacji z ludźmi¹⁴.

Zaburzeń osobowości w zasadzie nie diagnozuje się u nieletnich (przed 18. rokiem życia)¹⁵.

Wyraźniejsze obrazy zachowań osób przedstawiają choroby psychiczne, np. dość znana schizofrenia, której głównym objawem jest rozszczepienie (gr. *schisis*) pomiędzy zachowaniem, myśleniem, emocjami, ekspresją emocji, sferą motywacyjną, przejawiające się m.in. niedostosowaniem zachowania oraz emocji osoby do sytuacji i treści jej wypowiedzi. Jest to choroba, w której można wyróżnić fazę objawów zwiastunowych takich, jak: wycofanie społeczne, utrata zainteresowań, dziwaczność zachowań, napięcie, drażliwość, zaburzenia snu i apetytu itp.¹⁶ Pojawienie się choroby związane jest z nasileniem objawów psychologicznych u osoby, uznawanych za dodatkowe w jej normalnym funkcjonowaniu, określanych mianem pozytywnych (wytwórczych) w postaci omamów (halucynacji) i urojeń. Omamy są definiowane jako zaburzenia postrzegania – osoba doznaje, jej zdaniem, prawdziwych (realnych) wrażeń zmysłowych (wzrokowych, słuchowych, węchowych, smakowych, somatycznych), mimo że bodziec zewnętrzny nie występuje w rzeczywistości. Natomiast urojenia dotyczą myślenia osoby i polegają na fałszywych przekonaniach i błędnych sądach, z jednoczesnym jej uporem co do ich prawdziwości, mimo obiektywnych dowodów zafałszowania obrazu¹⁷.

Podejmując czynności w stosunku do osób zachowujących się nietypowo w określonej sytuacji, policjanci powinni przede wszystkim zachować opanowanie, spokój i oddziaływać pozytywnie na te osoby

¹³ Szerzej na ten temat: A. Hanak i A. Niezabitowska, *Charakterystyka wybranych zaburzeń psychicznych*, w: *Interwencje wobec osób z zaburzeniami psychicznymi lub niekontrolującymi swoich zachowań z innych przyczyn. Teoretyczno-praktyczny poradnik*, red. J. Gil, SP Słupsk, 2018, s. 9–41.

¹⁴ R. Mayer, *Psychologia*, tłum. P. Holas, M. Palczewska, GWP, Gdańsk 2003.

¹⁵ Zob.: I. Klonowska, K. Sitkowska, *Interwencje policyjne przeprowadzane w stosunku do osób dotkniętych zaburzeniem lub chorobą psychiczną*, „Kwartalnik Policyjny” 2012, nr 4(22), s. 33–34.

¹⁶ B. Hince, *Schizofrenia: niczyja wina*, „Ja, My, Oni, Poradnik Psychologiczny Polityki, O chorobach psychicznych i zaburzeniach umysłu” 2011, nr 3, s. 70–73.

¹⁷ A. Bilikiewicz, W. Strzyżewski, *Psychiatria: podręcznik dla studentów medycyny*, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa 1992, s. 53–57.

swoją postawą. Należy przy tym pamiętać, że opanowanie oraz spokój słuchającego uspokaja osobę pobudzoną emocjonalnie. Policjanci nie powinni okazywać takim osobom uczucia niechęci, naśmiewać się z nich lub w jakikolwiek sposób drwić lub ich poniżać albo powodować u nich uczucia strachu czy też odczucia, że boją się takich osób. Wskazane jest, aby nawet zupełnie nieprawdopodobne stwierdzenia przyjmować do wiadomości bez sprzeciwu. Sprzeciw pobudza do nowych, nieodpowiedzialnych wypowiedzi i czynów, wzmacnia ekscytację. Działanie w pośpiechu i wszelkiego rodzaju prowokujące zachowanie mogą pobudzić taką osobę. Prowokująco mogą działać m.in. groźby, szybkie ruchy, niepewność, a także sugestywne spojrzenia, uśmiechy, niepotrzebne komentarze policjantów realizujących interwencję. Z kolei uspokajająco oddziałują: spokojne, świadome celu postępowanie, spokojne ruchy, perswazja, pewność siebie, działanie taktowne, dyskretne i z dużą dozą cierpliwości i wyrozumiałości. Policjanci powinni oceniać zachowanie takich osób w sposób krytyczny, bez nadmiernego pozwalania na dowcipkowanie lub zbędne dyskutowanie, przy jednoczesnym zachowaniu powagi i wymaganego opanowania, aby nie dać się wyprowadzić z równowagi¹⁸.

Przeprowadzając interwencje wobec osób zachowujących się nietypowo w określonej sytuacji, należy pamiętać, że wpływ na takie zachowanie mogą wywierać zażyte różne środki psychoaktywne (np. tzw. dopalacze). W takich sytuacjach policjanci mogą spotkać się z zachowaniem osób nieadekwatnym do zasadnie zastosowanych środków przymusu bezpośredniego, np. siły fizycznej lub pałki służbowej, wywołanym działaniem niektórych środków psychoaktywnych powodujących zmniejszenie lub brak odczuwania bólu. W pracy policyjnej zdarzały się przypadki, gdy osoba mimo obezwładnienia wznawiała w sposób niesygnalizowany agresję, atakując policjantów lub stosując czynny opór. Wówczas najbardziej skutecznym środkiem było wezwanie zespołu ratownictwa medycznego, którego uprawniony członek podawał osobie odpowiednie leki, w celu jej uspokojenia.

Policja jest strukturalnie usytuowana w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji i zaliczana do administracji państwowej szczególnego znaczenia. Stosowanie przepisów ustawy o ochronie zdrowia psychicznego przez policjantów wobec osób wykazujących w zachowaniu zaburzenia psychiczne wiąże się ze stwierdzeniem zawartym w jej wstępie: „Uznając, że zdrowie psychiczne jest fundamentalnym dobrem osobistym człowieka, a ochrona praw osób z zaburzeniami psychicznymi należy do obowiązków państwa” oraz zapisem znajdującym się w art. 1 ust. 1: „Ochronę zdrowia psychicznego zapewniają organy administracji rządowej i samorządowej oraz instytucje do tego powołane”. Prawidłowe wykonywanie czynności nakazanych przepisami analizowanej ustawy wymaga objaśnienia pojęć: **osoba z zaburzeniami psychicznymi, przymus bezpośredni i środki przymusu bezpośredniego**.

Zgodnie z art. 3 pkt 1 tej ustawy pierwsze pojęcie odnosi się do osoby: chorej psychicznie (wykazującej zaburzenia psychiatryczne), upośledzonej umysłowo, wykazującej inne zakłócenia czynności psychicznych, zaliczane, zgodnie ze stanem wiedzy medycznej, do zaburzeń psychicznych, a osoba ta wymaga świadczeń zdrowotnych lub innych form pomocy i opieki niezbędnych do życia w środowisku rodzinnym lub społecznym.

Termin „osoba z zaburzeniami psychicznymi” odwołuje się do stwierdzeń i ustaleń medycznych wymagających diagnozy oraz decyzji specjalistów, a tym samym nie upoważnia policjanta do kwalifikowania zachowań osoby jako zaburzeń psychicznych na podstawie tylko własnych obserwacji czy innych ustaleń, bez potwierdzenia odpowiednimi dokumentami lub wiarygodnymi informacjami od uprawnionych osób zatrudnionych w służbie zdrowia. Może on jedynie stwierdzić (na podstawie własnych bezpośrednich spostrzeżeń), że osoba przejawia w zachowaniu zaburzenia czynności psychicznych, a nie, że jest chora psychicznie.

¹⁸ K. Łągoda, R. Częścik, *Vademecum interwencji policyjnych*, WSPol, Szczytno 2010, s. 82–84. Szerzej na ten temat: M. Grzybowska, *Zasady komunikacji z osobą z zaburzeniami*, w: *Interwencje wobec osób z zaburzeniami psychicznymi lub niekontrolujących swoich zachowań z innych przyczyn. Teoretyczno-praktyczny poradnik*, red. J. Gil, s. 41–54.

W art. 3 pkt 6 przedmiotowej ustawy znajduje się definicja pojęcia „przymus bezpośredni”, zgodnie z którą jest to:

- a) przytrzymanie – doraźne, krótkotrwałe unieruchomienie osoby z użyciem siły fizycznej,
- b) przymusowe zastosowanie leków – doraźne lub przewidziane w planie postępowania leczniczego wprowadzenie leków do organizmu osoby – bez jej zgody,
- c) unieruchomienie – obezwładnienie osoby z użyciem pasów, uchwytów, prześcieradeł, kaftana bezpieczeństwa lub innych urządzeń technicznych,
- d) izolacja – umieszczenie osoby, pojedynczo, w zamkniętym i odpowiednio przystosowanym pomieszczeniu.

Należy zaznaczyć, że tak definiowany przymus bezpośredni jest pojęciem bliskoznacznym, ale nie tożsamym z **pojęciem „środki przymusu bezpośredniego”**, którego objaśnienie bazuje na przepisach ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej¹⁹.

Art. 18 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego pozwala stosować przymus bezpośredni wobec osób z zaburzeniami psychicznymi przy wykonywaniu czynności uregulowanych jej przepisami (np.: przy stałej opiece zdrowotnej i pielęgnacji, badaniach psychiatrycznych, podawaniu leków) **tylko wtedy, gdy przepis tej ustawy do tego upoważnia albo gdy te osoby:**

- 1) **dopuszczają się zamachu przeciwko: życiu lub zdrowiu własnemu lub innej osoby bądź bezpieczeństwu powszechnemu,**
- 2) **w sposób gwałtowny niszczą lub uszkadzają przedmioty znajdujące się w ich otoczeniu,**
- 3) **poważnie zakłócają lub uniemożliwiają funkcjonowanie podmiotu leczniczego udzielającego świadczenia zdrowotnego w zakresie psychiatrycznej opieki zdrowotnej lub jednostki organizacyjnej pomocy społecznej.**

Zgodnie z tym, jeżeli pomocy udziela zespół ratownictwa medycznego, o zastosowaniu przymusu bezpośredniego decyduje kierujący akcją prowadzenia medycznych czynności ratunkowych, który nadzoruje je osobiście i jest obowiązany niezwłocznie zawiadomić o tym dyspozytora medycznego. **Przymus bezpośredni stosuje się nie dłużej niż przez czas niezbędny do uzyskania pomocy lekarskiej, a w przypadku gdy jej uzyskanie jest utrudnione, na czas niezbędny do przewiezienia osoby do podmiotu leczniczego udzielającego świadczeń zdrowotnych w zakresie psychiatrycznej opieki zdrowotnej lub do szpitala wskazanego przez dyspozytora medycznego.** Przewiezienie osoby z zastosowaniem przymusu bezpośredniego następuje w obecności zespołu ratownictwa medycznego. W przypadkach gdy ustawa pozwala stosować przymus bezpośredni wobec osób z zaburzeniami psychicznymi podczas wykonywania czynności w niej przewidzianych oraz gdy upoważnia do tego jej przepis albo osoby te dopuszczają się opisanych powyżej zachowań (zamachu lub w sposób gwałtowny niszczą lub uszkadzają przedmioty znajdujące się w ich otoczeniu, poważnie zakłócają lub uniemożliwiają funkcjonowanie podmiotu leczniczego), **jednostki systemu, Państwowe Ratownictwo Medyczne, Policja oraz Państwowa Straż Pożarna są obowiązane do udzielania pomocy lekarzowi, pielęgniarce lub kierującemu akcją prowadzenia medycznych czynności ratunkowych na ich żądanie** (ustawa nie określa jednak form tej pomocy).

Jako działanie wyjątkowe i ostateczne analizowana ustawa w art. 46a dopuszcza podczas wykonywania postanowień sądowych o przyjęciu do domu pomocy społecznej lub szpitala psychiatrycznego **stosowanie przewidzianych w innych przepisach środków przymusu bezpośredniego jedynie po uprzednim bezskutecznym zastosowaniu przymusu bezpośredniego przewidzianego w tej ustawie albo gdy jego zastosowanie byłoby niecelowe.** Zatem należy przyjąć, że ustawa o ochronie zdrowia psychicznego zezwala w podanych wyżej sytuacjach na możliwość użycia lub wykorzystania środków

¹⁹ Zob.: L. Dyduch, *Środki przymusu bezpośredniego. Ich posiadanie, użycie i wykorzystanie przez policjantów*, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2016, s. 13–14.

przymusu bezpośredniego na podstawie przepisów ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej przez uprawnione podmioty, w tym również przez policjantów, jedynie po uprzednim bezskutecznym zastosowaniu przymusu bezpośredniego przewidzianego w tej ustawie albo gdy jego zastosowanie byłoby niecelowe²⁰. Rozpatrywana regulacja nie jest sprzeczna z art. 3 pkt 4 ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, który stwierdza, że nie stosuje się jej przepisów do przymusu bezpośredniego, o którym mowa w ustawie z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego.

Wnioski przedstawione w poprzednim akapicie wpisują się w orzeczenie sądu, który wskazał, że fakt, iż podejmowana przez funkcjonariuszy Policji uzasadniona interwencja dotyczyła osoby z zaburzeniami psychicznymi, nie oznaczał, że niejako automatycznie policjantów przestawały obowiązywać przepisy wynikające z ustawy o Policji, a pierwszeństwo miały unormowania zawarte w ustawie o ochronie zdrowia psychicznego. Dla sposobu realizacji zadań służbowych przez policjantów nie miała znaczenia ich wcześniejsza wiedza o tym, że mężczyzna, wobec którego podejmowali interwencję, jest osobą o zaburzonej psychice. Sąd uznał, że okoliczność ta, sama w sobie, nie przesądzała o trybie dalszych działań oskarżonych, w szczególności, że wykluczała te, do których zobowiązywała funkcjonariuszy ustawa o Policji²¹.

Taktyka interwencji wobec osób wykazujących w zachowaniu zaburzenia psychiczne

Czynności policjantów w związku z podjęciem i przeprowadzeniem interwencji wobec osób, których zachowanie wskazuje na zaburzenia psychiczne w zachowaniu, powinny posiadać następujący przebieg:

- 1) po zauważeniu lub uzyskaniu informacji od obywatela o niebezpiecznym zachowaniu się osoby policjanci powiadamią drogą radiową dyżurnego jednostki organizacyjnej Policji właściwej dla miejsca wykonywanych czynności o zamiarze, miejscu i przyczynie podjęcia interwencji albo powiadomienia takiego dokonują po obezwładnieniu takiej osoby, jeśli jej zachowanie powoduje bezpośrednie zagrożenie dla życia zdrowia lub mienia albo innych ważnych społecznie dóbr i zachodzi konieczność niezwłocznego działania;
- 2) jeśli nie zachodzi konieczność niezwłocznego działania, policjanci wzywają osobę do zachowania zgodnego z prawem, a w przypadku niestosowania się do polecenia ostrzegają o użyciu adekwatnego do sytuacji środka przymusu bezpośredniego (siły fizycznej, kajdanek, RMSO, pałki służbowej, paralizatora elektrycznego), a jeżeli to nie skutkuje, przystępują do użycia takiego środka zgodnie z obowiązującymi przepisami, warunkami, zasadami oraz procedurami;
- 3) po obezwładnieniu osoby, jeśli występują podstawy, dokonują jej zatrzymania i zakładają kajdanki na ręce trzymane z tyłu, sprawdzają zawartość odzieży oraz podręcznego bagażu w celu ujawnienia i zabezpieczenia ewentualnych niebezpiecznych przedmiotów tej osoby; przedstawiają się, podają podstawę prawną i faktyczną interwencji oraz zatrzymania, wysłuchują oświadczenia tej osoby dotyczącego przyczyn jej zachowania, zapoznają ją z uprawnieniami w związku z zatrzymaniem, szczególnie prawem do złożenia lub odmowy złożenia oświadczenia co do przyczyny zatrzymania; przyjmują oświadczenie dotyczące korzystania z uprawnień oraz stanu zdrowia; przystępują do legitymowania tej osoby, a także do udzielenia pierwszej pomocy, jeśli osoba odniosła obrażenia ciała lub wystąpił stan zagrażający jej życiu lub zdrowiu;

²⁰ § 3 ust. 4 zarządzenia nr 360 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 marca 2009 r. w sprawie metod i form wykonywania przez policjantów konwojów i doprowadzeń (Dz. Urz. KGP z 2018 r. poz. 119, z późn. zm.): Doprowadzenie osoby zatrzymanej w trybie przepisów o ochronie zdrowia psychicznego na rozprawę sądową, do szpitala psychiatrycznego, w celu poddania badaniu przez biegłego lub do domu pomocy społecznej, stanowiące realizację zarządzenia sądu następuje w obecności lekarza, pielęgniarki lub zespołu ratownictwa medycznego.

²¹ Wyrok SA w Warszawie z dnia 22 października 2014 r. dotyczący braku konkurencyjności przepisów ustawy o Policji oraz ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, II AKA 267/14_II_AKA_000267_2014_Uz_2014-10-22_002 [dostęp: 22 listopada 2019 r.].

- 4) jeśli za okoliczności, w tym szczególnie z zachowania osoby, wynika, że może to być osoba z zaburzeniami czynności psychicznych, to należy:
- w oparciu o stwierdzone zachowania osoby przyjąć możliwość wystąpienia u niej zaburzeń czynności psychicznych, wykonywać wobec niej czynności z zachowaniem ostrożności i dążyć do zapewnienia bezpieczeństwa sobie oraz osobom postronnym, a także zmierzać do odseparowania takiej osoby od innych i skierowania jej do miejsca ustronnego; zachować spokój i nie wdawać się w zbędne dyskusje, a następnie zwrócić się do dyżurnego z prośbą o wezwanie na miejsce karetki pogotowia służby zdrowia z lekarzem; nawet jeżeli taka osoba nie przejawia agresji, poprosić o przysłanie innej załogi patrolowej wyposażonej w kaftan lub pas obezwładniający oraz zestaw siatki obezwładniającej, a także przysłanie policjanta przeszkolonego w zakresie negocjacji, jeśli taki znajduje się w jednostce organizacyjnej Policji właściwej dla miejsca interwencji;
 - po przybyciu na miejsce karetki służby zdrowia, oczekiwać na decyzję lekarza w kwestii zabrania i przewiezienia tej osoby do szpitala; adekwatnie do zaistniałej sytuacji, zgodnie z art. 18 ust. 5 ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego, na żądanie lekarza zapewnić mu pomoc, jednakże mieszczącą się w kompetencjach Policji, w tym szczególnie w zakresie zapewnienia lekarzowi bezpieczeństwa oraz egzekwowania jego decyzji (przy użyciu lub wykorzystaniu środków przymusu bezpośredniego);
 - ustalić dane personalne lekarza oraz adres przychodni zdrowia lub szpitala, jeśli lekarz nie wystawi karty informacyjnej badania pacjenta zawierającej tego rodzaju informacje;
 - na bieżąco utrzymywać łączność radiową z dyżurnym, informując go o istotnych, nowych faktach oraz czynnościach w tej interwencji, a także wykonując jego polecenia oraz polecenia przełożonego;
 - w przypadku wystąpienia podstaw do użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego, w tym broni palnej, przestrzegać art. 16 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji²² i związanych z nim adekwatnych do zaistniałego zdarzenia przepisów ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej oraz dążyć do obezwładnienia, wyrządzając jak najmniejszą szkodę z zachowaniem poszanowania godności człowieka;
 - jeżeli osoba przebywa poza pomieszczeniami i swoim zachowaniem stwarza niebezpieczeństwo dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także mienia, a użycie lub wykorzystanie innych środków przymusu bezpośredniego jest niemożliwe albo okazało się bezskuteczne, **rozważyć użycie zestawu siatki obezwładniającej lub paralizatora elektrycznego, a następnie siły fizycznej i kaftana bezpieczeństwa lub pasa obezwładniającego**;
 - w pomieszczeniach dążyć do użycia paralizatora elektrycznego, ewentualnie przy jego braku użyć siły fizycznej i kaftana bezpieczeństwa lub pasa obezwładniającego;
 - pamiętać, że broń palna jest środkiem szczególnym i ostatecznym, a jej użycie wymaga wystąpienia sytuacji wyczerpującej znamiona co najmniej jednego z przypadków wymienionych w art. 45 pkt 1 lit. a–c i e, pkt 2–3 oraz 4 lit. a–b ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, zachowania wymaganych przepisami prawnymi procedur (przed użyciem broni palnej i po nim) oraz warunków i zasad²³.

Natomiast gdy interwencję wobec osoby, której zachowanie wskazuje na zaburzenia czynności psychicznych w zachowaniu, podejmuje zmotoryzowany patrol na podstawie zgłoszenia obywatela lub polecenia przełożonego albo dyżurnego, posiadający lub niezwłocznie wyposażony w zestaw siatki obezwładniającej, ewentualnie paralizator, kaftan bezpieczeństwa oraz pas obezwładniający, algorytm postępowania policjantów powinien dodatkowo zawierać następujące czynności:

²² Dz. U. z 2019 r. poz. 161, z późn. zm.

²³ Załącznik do pisma Ds. 877/688/2009 z dnia 31 lipca 2009 r. Pierwszego Zastępcy Komendanta Głównego Policji.

- w miarę możliwości uzyskać jak najwięcej informacji od podmiotu zgłaszającego lub zlecającego interwencję o stanie osoby objętej interwencją i okolicznościach zdarzenia;
- udać się niezwłocznie na wskazane miejsce interwencji, zabierając po drodze paralizator elektryczny, kaftan bezpieczeństwa lub pas obezwładniający oraz zestaw siatki obezwładniającej lub zapewniają ich dostarczenie na miejsce interwencji;
- po przybyciu na miejsce potwierdzić dyżurnemu drogą radiową aktualność zdarzenia i podjęcie interwencji oraz przekazać informacje o dokonanych ustaleniach i wykonanych czynnościach;
- dokonać wnikliwego rozpoznania wizualnego miejsca i osób objętych interwencją oraz rozpytania świadków lub innych osób znajdujących się na miejscu interwencji w kwestii przyczyn i przebiegu zdarzenia;
- w oparciu o stwierdzone zachowania osoby przyjąć możliwość wystąpienia u niej zaburzeń czynności psychicznych, postępować ostrożnie i dążyć do zapewnienia bezpieczeństwa sobie oraz osobom postronnym, a także zmierzać do odseparowania takiej osoby od innych i skierowania jej do miejsca ustronnego, zachować spokój oraz nie wdawać się w zbędne dyskusje;
- następnie zwrócić się do dyżurnego o wezwanie na miejsce karetki pogotowia służby zdrowia oraz poprosić o przysłanie wsparcia innej załogi patrolowej wyposażonej w kaftan bezpieczeństwa lub pas obezwładniający i zestaw siatki obezwładniającej, nawet jeżeli osoba taka nie przejawia agresji;
- po przybyciu na miejsce karetki wraz z lekarzem, oczekiwać na jego decyzję w kwestii dalszego postępowania wobec przejawiającej zaburzenia psychiczne osoby, szczególnie zabrania i przewiezienia jej do szpitala; adekwatnie do zaistniałej sytuacji, zgodnie z art. 18 ust. 5 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, zapewnić lekarzowi pomoc na jego żądanie, jednakże mieszczącą się w kompetencjach Policji, w tym szczególnie w zakresie zapewnienia mu bezpieczeństwa oraz egzekwowania jego decyzji (użycie środków przymusu bezpośredniego);
- ustalić dane personalne lekarza oraz adres przychodni zdrowia lub szpitala, jeśli lekarz nie wystawi karty informacyjnej badania pacjenta;
- na bieżąco utrzymywać łączność radiową z dyżurnym, informując go o istotnych, nowych faktach i czynnościach w tej interwencji oraz wykonując jego polecenia czy polecenia przełożonego²⁴.

Należy pamiętać, że przepisy regulujące w Policji realizację konwojów i doprowadzeń osób zatrzymanych w trybie ustawy o ochronie zdrowia psychicznego na rozprawę sądową, do szpitala psychiatrycznego, w celu poddania badaniu przez biegłego lub do domu pomocy społecznej, w przypadku realizacji zarządzenia sądu o doprowadzeniu takich osób nakazują wykonanie ich doprowadzenia w obecności lekarza, pielęgniarki lub zespołu ratownictwa medycznego. Jeżeli sąd w dokumentacji dotyczącej doprowadzenia nie wskazał podmiotu leczniczego, z którego lekarz, pielęgniarka lub zespół ratownictwa medycznego będą uczestniczyć w doprowadzeniu, kierownik komórki lub jednostki organizacyjnej Policji mającej zrealizować doprowadzenie występuje do sądu o wskazanie tego podmiotu leczniczego, a następnie stosuje się do dalszych dyspozycji sądu²⁵. W przypadku wykonywania konwoju z wykorzystaniem specjalistycznego środka transportu sanitarnego, konwojent zajmuje miejsce w tym środku transportu, a pozostali konwojenci przemieszczają się policyjnym środkiem transportu bezpośrednio za specjalistycznym środkiem transportu sanitarnego. W sytuacji braku możliwości przebywania konwojenta w specjalistycznym środku transportu sanitarnego, konwojenci przemieszczają się policyjnym środkiem transportu bezpośrednio za specjalistycznym środkiem transportu sanitarnego²⁶.

Istotne jest, aby dla zachowania bezpieczeństwa i skuteczności czynności, policjanci przestrzegali zasad postępowania w czasie interwencji wobec osób, których zachowanie wskazuje na zaburzenia psychiczne w zachowaniu, a mianowicie:

²⁴ Tamże. Zob. również: E. Sitek, *W matni*, „Policja 997” 2011, nr 4(73) s. 8.

²⁵ Zarządzenie nr 360 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 marca 2009 r. w sprawie metod i form wykonywania przez policjantów konwojów i doprowadzeń, § 3.

²⁶ Tamże, § 12 ust. 4a, 4b, 4c.

- 1) w sytuacji uzasadnionego przypuszczenia, że osoba może wykazywać przejawy zaburzeń psychicznych, policjanci powinni zauważyć nietypowe zachowanie, o charakterystycznych symptomach przedstawionych w niniejszym podrozdziale; przy czym należy pamiętać, że mogą wystąpić wszystkie lub niektóre z nich, co nie zawsze daje jednoznaczną podstawę do wnioskowania o schorzeniu psychicznym danej osoby; jednak z uwagi na bezpieczeństwo własne oraz pozostałych osób objętych interwencją należy przyjąć, że mamy do czynienia z osobą chorą psychicznie;
- 2) w czasie interwencji policjanci powinni zachowywać spokój, opanowanie, wykazywać brak pośpiechu oraz nie okazywać sprzeciwu – na ile to możliwe – po to, by uspokajać taką osobę swoją postawą;
- 3) poprzez wypowiedzi, gesty, spojrzenia i uśmiechy nie prowokować tej osoby, nie stosować prawnych gróźb czy zapowiedzi odpowiedzialności prawnej za naruszenia prawa przez tę osobę²⁷.

Jednakże, jeśli mimo przestrzegania zalecanych zasad i procedur osoba objęta interwencją dopuszcza się zachowań wymienionych w art. 18 ustawie o ochronie zdrowia psychicznego, a przewidziany przedmiotową ustawą przymus bezpośredni jest nieskuteczny lub niemożliwy, policjanci na podstawie art. 18 ust. 9 tej ustawy w związku z jej art. 46a ust. 2 mają prawo użyć adekwatnych do zachowania osoby środków przymusu bezpośredniego. Osiągnięcie celów interwencji w takich sytuacjach wymaga przestrzegania procedur, metod i sposobów wymaganych przepisami ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej oraz umiejętności stosowanych w praktyce policyjnej i kształconych w szkołach policyjnych oraz jednostkach organizacyjnych Policji. Chodzi o **umiejętności prawidłowego użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego (śpb), które w pierwszej kolejności służą do obezwładniania osób**²⁸.

Należy zaznaczyć, że niektórych z śpb policjanci mają prawo użyć prewencyjnie w celu zapobieżenia ucieczce osoby ujętej, doprowadzanej, zatrzymanej, konwojowanej lub pozbawionej wolności, ale także zapobieżenia objawom agresji lub autoagresji osoby z zaburzeniami psychicznymi. Prewencyjne użycie śpb dotyczy:

- 1) siły fizycznej w postaci technik transportowych,
- 2) kajdanek,
- 3) kaftana bezpieczeństwa,
- 4) pasa obezwładniającego,
- 5) kasku zabezpieczającego.

W razie prewencyjnego użycia ww. śpb policjant nie wzywa osoby do zachowania się zgodnego z prawem oraz nie uprzedza jej o zamiarze ich użycia, gdy zwłoka grozi niebezpieczeństwem dla dobra chronionego prawem²⁹. Natomiast gdy w wyniku użycia lub wykorzystania śpb nastąpiło zranienie osoby lub wystąpiły inne widoczne objawy zagrożenia życia lub zdrowia tej osoby, policjant udziela jej niezwłocznie pierwszej pomocy, a w razie potrzeby zapewnia wezwanie kwalifikowanej pierwszej pomocy lub podmiotów świadczących medyczne czynności ratunkowe. Policjant może odstąpić od udzielenia pierwszej pomocy w przypadku, gdy zachodzi jedna z następujących okoliczności:

- 1) udzielenie tej pomocy może zagrazić życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu policjanta lub innej osoby,
- 2) udzielenie tej pomocy spowodowałoby konieczność zaniechania przez policjanta czynności ochronnych wobec osób, ważnych obiektów, urządzeń lub obszarów albo czynności w ramach konwoju lub doprowadzenia,
- 3) udzielenie pomocy osobie poszkodowanej zostało zapewnione przez inne osoby lub podmioty zobowiązane do jej udzielenia.

²⁷ K. Łagoda, R. Częścik, *Vademecum interwencji policyjnych*, s. 82–84 oraz załącznik do pisma Ds. 877/688/2009 z dnia 31 lipca 2009 r. Pierwszego Zastępcy Komendanta Głównego Policji.

²⁸ Zob.: A. Hanak i A. Niezabitowska, *Charakterystyka wybranych zaburzeń psychicznych*, s. 10.

²⁹ A. Kowalczyk, M. Posiewka, *Uprawnienia funkcjonariusza Policji w zakresie użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego i broni palnej*, KGP, Warszawa 2013, s. 10.

W razie odstąpienia od udzielenia pierwszej pomocy lub gdy osoba poszkodowana sprzeciwia się udzieleniu tej pomocy, policjant zapewnia wezwanie kwalifikowanej pierwszej pomocy lub podmiotów świadczących medyczne czynności ratunkowe. Policjant nie może odstąpić od zapewnienia udzielenia medycznych czynności ratunkowych kobiecie ciężarnej, wobec której użyto śpb. W razie gdy w wyniku użycia lub wykorzystania śpb nastąpiło zranienie osoby lub wystąpiły inne widoczne objawy zagrożenia życia lub zdrowia tej osoby albo jej śmierć lub nastąpiło zranienie albo śmierć zwierzęcia albo zniszczenie mienia, policjant:

1) zabezpiecza miejsce zdarzenia, także przed dostępem osób postronnych,

2) ustala świadków zdarzenia,

3) powiadamia o zdarzeniu właściwego przełożonego lub osobę pełniącą służbę dyżurną.

Od zabezpieczenia miejsca zdarzenia, także przed dostępem osób postronnych, oraz od ustalania świadków zdarzenia można odstąpić w przypadku, gdy:

1) zagrożiłoby to życiu, zdrowiu lub bezpieczeństwu policjanta lub innej osoby,

2) spowodowałoby to konieczność zaniechania przez policjanta czynności ochronnych wobec osób, ważnych obiektów, urządzeń lub obszarów albo czynności w ramach konwoju lub doprowadzenia do czasu ustania tego zagrożenia lub tej konieczności³⁰.

SIŁA FIZYCZNA

Policjant ma prawo użyć siły fizycznej w postaci technik: transportowych, obrony, ataku, obezwładnienia **lub ją wykorzystać** w przypadku konieczności podjęcia co najmniej jednego z następujących działań:

1) wyegzekwowania wymaganego prawem zachowania zgodnie z poleceniem wydanym przez uprawnionego;

2) odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby;

3) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność uprawnionego lub innej osoby;

4) przeciwdziałania naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego;

5) przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniające przez uprawnionego obszary, obiekty lub urządzenia;

6) ochrony porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez uprawnionego;

7) przeciwdziałania niszczeniu mienia;

8) zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia;

9) ujęcia osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;

10) zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;

11) pokonania biernego oporu;

12) pokonania czynnego oporu;

13) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji³¹.

Ponadto siły fizycznej w postaci techniki transportowej **policjant ma prawo użyć także prewencyjnie** w celu zapobieżenia ucieczce osoby ujętej, doprowadzanej, zatrzymanej, konwojowanej lub umieszczo-

³⁰ Tamże, s. 27.

³¹ Art. 12 ust. 1 pkt 1 w związku z art. 14 ust. 1 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej oraz w związku z art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji.

nej w strzeżonym ośrodku, areszcie w celu wydalenia lub osoby pozbawionej wolności, a także w celu zapobieżenia objawom agresji lub autoagresji tych osób³². Przy czym powinien pamiętać, aby w czasie, gdy używa siły fizycznej lub wykorzystuje ją, nie zadawał uderzeń, chyba że działa w celu odparcia zamachu na życie lub zdrowie własne lub innych osób albo na mienie lub przeciwdziała ucieczce³³.

Określenie „uderzenia” należy uznać za nieprecyzyjne, gdyż ustawa nie wskazuje, czy policjant może zadawać takie uderzenia tylko kończynami (rękami i nogami) czy również kolanem, łokciem lub głową.

Umiejętności policjantów związane z każdą z ww. postaci siły fizycznej oraz zadawaniem uderzeń są kształcone w czasie szkoleń i kursów w szkołach policyjnych i ośrodkach szkolenia oraz w trakcie bieżącego doskonalenia zawodowego w jednostkach organizacyjnych Policji. Umiejętności te obejmują wykorzystanie siły mięśni policjanta i mają odpowiednią technikę, tj. formę, kolejność i układ związanych z tym czynności, dynamikę, stopień napięcia i oddziaływania na określone części ciała drugiego człowieka – aby osiągnąć w sposób prawidłowy ustawowe cele użycia lub wykorzystania tego rodzaju środka przymusu bezpośredniego. Przykładem użycia przez policjanta siły fizycznej w postaci techniki transportowej jest zastosowanie dźwigni stawowo-barkowej na jedną z rąk osoby oraz chwytów własnymi rękoma z użyciem siły współmiernej do oporu stosowanego przez inną osobę, aby przy niezbędnym wysiłku i maksymalnym bezpieczeństwie przeprowadzić częściowo obezwładnioną osobę do wskazanego miejsca.

Bardziej złożone umiejętności są potrzebne do stosowania przez policjanta technik obrony lub ataku, które wiążą się z przestrzeganiem reguł sztuk walk takich, jak: karate, aikido, kung-fu, taekwondo, krav maga itp., i mają na celu odparcie zamachu lub uniemożliwienie ucieczki osoby lub zwierzęcia. Podobne umiejętności są niezbędne do stosowania techniki obezwładniania³⁴. Punktem wyjścia do prawidłowego postępowania się tego rodzaju techniką jest definicja pojęcia „**obezwładnienie**”³⁵, która została przedstawiona w art. 4 pkt 4 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, zwanej dalej ustawą o śpb i pb, jako efekt działania policjanta w takiej postaci, że osoba lub zwierzę, wobec których używa on środków przymusu bezpośredniego lub je wykorzystuje, zostają pozbawione fizycznej zdolności lub woli kontynuowania swojego bezprawnego lub niebezpiecznego zachowania wyczerpującego znamiona któregoś z przypadków użycia lub wykorzystania określonego środka przymusu bezpośredniego (np. usiłowania ucieczki, stosowania czynnego oporu przez osobę, agresywnego zachowania zwierząt).

KAJDANKI

Zgodnie z art. 15 ust. 3 ustawy o śpb i bp policjant ma prawo użyć kajdanek w celu częściowego unieruchomienia kończyn. Obowiązujące przepisy prawne dopuszczają trzy rodzaje kajdanek: kajdanki do zakładania na ręce, kajdanki zespolone oraz kajdanki zakładane na nogi. Przepisy prawne nie określają jednak budowy, zasad działania ani sposobów użycia kajdanek, a kwestie te zostały przedstawione w literaturze przedmiotu³⁶. Zasadą jest, że kajdanki zakłada się na ręce trzymane z tyłu³⁷, a wyjątkiem – możliwość ich założenia w określonych przypadkach na ręce trzymane z przodu³⁸.

³² Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, art. 13 ust. 1.

³³ Tamże, art. 14 ust. 2.

³⁴ Szerzej na ten temat: D. Bartnicki, *Stosowanie siły fizycznej jako śpb – prezentacja wybranych technik*, w: *Interwencje wobec osób z zaburzeniami psychicznymi lub niekontrolujących swoich zachowań z innych przyczyn. Teoretyczno-praktyczny poradnik*, red. J. Gil, s. 98–109.

³⁵ Zob.: *Uniwersalny słownik języka polskiego*, tom II, red. S. Dubisz, s. 1050: **Obezwładnić** – pozbawić kogoś swobody ruchu, uczynić (czynić) kogoś bezsilnym lub niezdolnym do działania, sparaliżować.

³⁶ L. Dyduch. *Środki przymusu bezpośredniego. Ich posiadanie, użycie i wykorzystanie przez policjantów*, s. 82–86.

³⁷ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, art. 15 ust.

³⁸ Tamże, art. 15 ust. 6.

Kajdanki zespolonych lub kajdanki zakładanych na nogi można użyć wyłącznie wobec osób:

- 1) agresywnych;
- 2) zatrzymanych w związku z podejrzeniem popełnienia przestępstwa z użyciem broni palnej, materiałów wybuchowych lub innego niebezpiecznego narzędzia lub przestępstwa, o którym mowa w art. 115 § 20 kk (przestępstwo o charakterze terrorystycznym), art. 148 kk (zabójstwo) lub art. 258 kk (udział lub kierowanie zorganizowaną grupą lub związkiem przestępczym albo o charakterze terrorystycznym);
- 3) pozbawionych wolności³⁹.

Rys. 1. Budowa kajdanki zakładanych na ręce.
Autor: L. Dyduch.

Fot. 1. Kajdanki zakładane na ręce.
Zdj. L. Dyduch.

Kajdanki zakładanych na nogi używa się równocześnie z kajdankami zakładanymi na ręce⁴⁰.

Policjant ma prawo użyć kajdanki w przypadku konieczności podjęcia co najmniej jednego z następujących działań:

- 1) wyegzekwowania wymaganego prawem zachowania zgodnie z poleceniem wydanym przez policjanta;
- 2) odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby;
- 3) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby;
- 4) przeciwdziałania naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego;
- 5) przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniane przez policjanta obszary, obiekty lub urządzenia;
- 6) ochrony porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez policjanta;
- 7) przeciwdziałania niszczeniu mienia;
- 8) zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia;
- 9) ujęcia osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 10) zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 11) pokonania czynnego oporu;
- 12) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji⁴¹.

Należy pamiętać, że na podstawie art. 15 ust. 3 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o śpb i bp, policjant ma prawo użyć kajdanki także na polecenie sądu lub prokuratora.

Kajdanki zakładanych na ręce policjanci mogą użyć wobec każdej osoby, z wyjątkiem kategorii osób wskazanych w art. 9 ustawy, tj.: kobiet o widocznej ciąży, osób, których wygląd wskazuje na wiek do

³⁹ Tamże, art. 15 ust. 5.

⁴⁰ Tamże, art. 15 ust. 7.

⁴¹ Tamże, art. 15 ust. 1.

13 lat, osób o widocznej niepełnosprawności. Wobec tych osób policjant ma prawo użycia siły fizycznej w postaci technik obezwładnienia (należy domniemywać, że w sytuacji wystąpienia co najmniej jednego z przypadków jej użycia określonych w art. 14 ustawy), a wyjątkowo – pozostałych środków przymusu bezpośredniego lub broni palnej w sytuacji, gdy zachodzi konieczność odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie lub zdrowie policjanta lub innej osoby, a użycie siły fizycznej w postaci technik obezwładnienia wobec sprawcy należącego do jednej do tych kategorii osób jest niewystarczające lub niemożliwe. Zatem wobec tych kategorii osób wyjątkowo ustawodawca pozwolił policjantom na użycie kajdanek.

Policjanci mają prawo użyć kajdanek także prewencyjnie w celu zapobieżenia ucieczce osoby ujętej, doprowadzanej, zatrzymanej, konwojowanej lub umieszczonej w strzeżonym ośrodku, areszcie w celu wydalenia lub osoby pozbawionej wolności, a także w celu zapobieżenia objawom agresji lub autoagresji tych osób⁴².

Podstawą do podjęcia decyzji o użyciu kajdanek przez policjanta powinno być stwierdzenie wystąpienia zachowania osoby wyczerpującego znamiona co najmniej jednego z przypadków ich użycia lub wykorzystania.

Znajdujących się na wyposażeniu Policji tzw. kajdanek szczękowych (przeznaczonych do zakładania osobie na ręce) policjanci powinni używać zgodnie z instrukcją umieszczoną na opakowaniu przez producenta.

Fot. 2. Sposób zakładania kajdanek.
Zdj. L. Dyduch.

Fot. 3. Kajdanki zespolone.
Zdj. L. Dyduch.

Prawidłowe i sprawne zakładanie kajdanek wymaga od policjanta przestrzegania następujących etapów postępowania:

- utrzymanie bezpiecznego dystansu od osoby;
- wydanie poleceń ustawienia się osoby w pozycji wyjściowej do założenia kajdanek („stań w szerokim rozkroku, ręce rozstaw w bok, patrz przed siebie, podaj do tyłu prawą rękę”);
- zapewnienie asekuracji drugiego policjanta lub innego przeszkolonego funkcjonariusza publicznego podczas zakładania kajdanek;
- zapięcie pierścieni na obie ręce lub nogi albo na ręce i na nogi osoby (kajdanki zespolone lub zakładane na nogi) i zablokowanie ich kluczykiem (włączenie końcówką kluczyka blokady umieszczonej wewnątrz stałego kabłąka kajdanek w rejonie cylindrycznego otworu), przy czym kajdanki zespolone najbezpieczniej jest zakładać najpierw na nogi, a następnie na ręce, gdy osoba jest ustawiona tyłem do policjanta w pozycji stojącej lub klęczącej albo gdy siedzi na krześle (przy założeniu w pierwszej kolejności pierścieni na ręce osoba może je wykorzystać do zamachu jako niebezpieczny przedmiot);

⁴² Tamże, art. 13 ust.1.

- wykonanie sprawdzenia lub kontroli osobistej osoby w celu ujawnienia posiadania przedmiotów niebezpiecznych lub przedmiotów pochodzących z czynu zabronionego, mających z nim związek, jak też przedmiotów, których posiadanie jest zabronione bez zezwolenia;
- zabezpieczenie znalezionych u kontrolowanej osoby przedmiotów niebezpiecznych lub przedmiotów pochodzących z przestępstwa albo wykroczenia, jak też przedmiotów, których posiadanie jest zabronione bez zezwolenia;
- zapewnienie sposobu prowadzenia osoby, której założono kajdanki, techniką trzymania jej za przedramię lub przy pomocy dźwigni transportowej;
- ciągłe obserwowanie osoby, której założono kajdanki, aby nie dopuścić do manipulowania ogniwami łańcucha (próba zerwania ogniw) lub spowodowania otarć naskórka poprzez przesuwanie pierścieni po nadgarstku albo zachowania ukierunkowanego na odwrócenie uwagi i dokonanie zamachu na policjantów lub podjęcie ucieczki⁴³.

Stosując założenia taktyki zakładania kajdanek, policjant ma do wyboru (w zależności od sytuacji) trzy ustawienia osoby, tj. gdy osoba stoi i jest oparta głową o ścianę, parkan, pojazd itp., gdy jest pochylona do przodu z rękoma wyciągniętymi do tyłu oraz gdy leży z twarzą odwróconą w kierunku podłoża, rękoma i nogami szeroko rozstawionymi w bok. Należy również wyróżnić zakładanie kajdanek w sytuacjach dynamicznych, gdy osoba wykazuje czynny opór i zachodzi konieczność obezwładnienia jej za pomocą siły fizycznej lub innych środków przymusu bezpośredniego. Z czynnościami założenia kajdanek wiążą się również sposoby dokonywania zmiany ustawienia osoby z założonymi kajdankami z ustawienia stojącego do leżącego (tzw. sprowadzanie z ustawienia stojącego do leżącego lub siedzącego), a także podnoszenie jej z parteru do pozycji stojącej⁴⁴.

SIATKA OBEZWŁADNIAJĄCA

Policjanci mają prawo wykorzystać siatkę obezwładniającą lub jej użyć, jeżeli użycie innych środków przymusu bezpośredniego jest niemożliwe albo może okazać się nieskuteczne, w sytuacji wystąpienia konieczności:

- 1) odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby;
- 2) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby;
- 3) przeciwdziałania naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego;
- 4) przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniające przez policjanta obszary, obiekty lub urządzenia;
- 5) ujęcia osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 6) zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą⁴⁵.

Siatkę obezwładniającą **można wykorzystać wobec zwierzęcia**, którego zachowanie zagraża bezpośrednio życiu lub zdrowiu policjanta lub innej osoby⁴⁶. Siatki takiej używa się lub wykorzystuje się ją w ten sposób, że miota się ją z broni palnej lub innych urządzeń albo zarzuca się ją ręcznie⁴⁷.

Na wyposażeniu polskiej Policji znajduje się **siatkowy zestaw obezwładniający SZO-84**, którego co

⁴³ L. Dyduch, *Środki przymusu bezpośredniego. Ich posiadanie, użycie i wykorzystanie przez policjantów*, s. 84–85.

⁴⁴ Decyzja nr 244 Komendanta Głównego Policji z dnia 9 lipca 2014 r. zmieniająca decyzję w sprawie programu szkolenia zawodowego podstawowego.

⁴⁵ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, art. 18 ust. 1.

⁴⁶ Tamże, art. 12 ust. 2.

⁴⁷ Tamże, art. 18 ust. 3.

najmniej jeden egzemplarz powinna posiadać każda terenowa jednostka organizacyjna tej formacji. Wskazane jest, aby każdy policjant realizujący na co dzień interwencje znał elementy tego zestawu, ich przeznaczenie oraz zasady i sposoby użycia.

Siatkowy zestaw obezwładniający składa się z następujących elementów:

- ręczna wyrzutnia granatów łzawiących RWGŁ-3,
- nasadka w kształcie kielicha,
- komplet pakietów siatkowych – 3 szt.,
- przyrząd specjalny do składania siatki,
- pokrowiec nasadki.

Siatkę obezwładniającą wyrzeliwuje się za pomocą ręcznej wyrzutni granatów łzawiących RWGŁ-3. Na wylotowej części lufy, w miejsce tulei służącej do umieszczania odstrzelianych granatów łzawiących, nakręca się (poprzez wkręcenie gwintowanego od wewnątrz wypustu cylindrycznego) nasadkę w kształcie kielicha (fot. 5, fot. 6).

Fot. 4. Zestaw SZO-84 składa się z kielicha, 3 pakietów siatkowych, pokrowca i specjalnego przyrządu do składania siatki. Przechowuje się go w drewnianej skrzynce. Zdj. L. Dyduch.

Fot. 5. Ręczna wyrzutnia granatów łzawiących RWGŁ-3. Zdj. L. Dyduch.

Fot. 6. Nasadka do wyrzeliwania siatki. Zdj. L. Dyduch.

Fot. 7. Uniwersalny nabój miotający 7,62 mm UNM wz. 1943. Zdj. L. Dyduch.

Fot. 8. Magazynek łukowy uniwersalny RWGŁ-3. Zdj. L. Dyduch.

Pakiet siatkowy wyrzeliwuje się przy użyciu uniwersalnych 7,62 mm naboju miotającego UNM wz. 1943 (fot. 7). RWGŁ-3 jest wyposażony w magazynek łukowy (fot. 8) o pojemności 10 takich naboju.

Pakiet siatkowy (fot. 9 i 10) składa się z nasadki wykonanej z metalu, mającej kształt kielicha zabudowanego od góry kartonem i zawierającej wewnątrz ułożoną siatkę o średnicy 4 m (po rozwinięciu) z teflonowymi tłoczkami napędowymi o kształcie walca i jednakowych parametrach (średnicy, wysokości, wadze), w ilości 50 szt. Tłoczki napędowe siatki nie mogą mieć uszkodzeń w postaci wgnieceń,

Fot. 9–10. Pakiet siatkowy. Zdj. L. Dyduch.

Fot. 11–12. Przyrząd specjalny do składania siatki. Zdj. L. Dyduch.

kruszeń lub modyfikacji parametrów, gdyż takie zmiany mogłyby negatywnie wpływać na rozwijanie siatki po jej wyrzeleniu. Tłoczki powinny być mocno połączone z siatką, aby po wyrzeleniu nie nastąpiło ich oderwanie i przypadkowe rażenie osoby objętej czynnościami obezwładnienia lub osób postronnych. Siatka po wyrzeleniu w odległości 2 m od wylotu nasadki rozwija się w kształt koła o średnicy ok. 2 m, które powiększa się w miarę jej lotu aż do uzyskania pełnej średnicy ok. 4 m na odległości 8–10 m. Następnie w momencie trafienia w osobę owija się wokół niej, krępując ruchy jej kończyn, mogąc nawet ją przewrócić.

Przyrząd specjalny do składania siatki (fot. 11 i 12), posiada metalowy uchwyt i wykonany z tworzywa sztucznego cylinder, w którym znajduje się 50 cylindrycznych otworów.

Użycie pakietu zestawu siatkowego w przestrzeni otwartej lub w rozległych i wysokich pomieszczeniach wymaga:

- 1) połączenia nasadki z wyrzutnią granatów łzawiących RWGŁ-3 (poprzez jej wkręcenie na gwintowaną część lufy wyrzutni – fot. 13);

Fot. 13–14. Łączenie nasadki z wyrzutnią granatów łzawiących RWGŁ-3. Zdj. L. Dyduch.

Fot. 15. Ręczna wyrzutnia granatników łzawiących. Zdj. L. Dyduch.

Fot. 16. Postawa strzelecka stojąca. Zdj. L. Dyduch.

Fot. 17. Postawa strzelecka kłęcząca. Zdj. L. Dyduch.

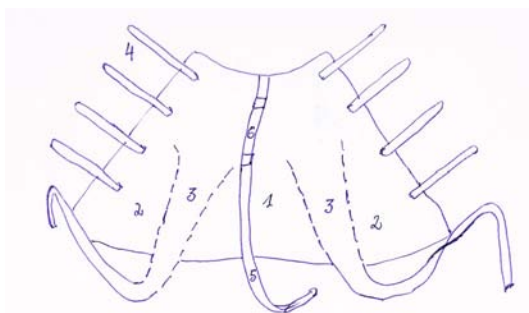
Fot. 18. Sposób użycia siatki obezwładniającej. Zdj. L. Dyduch.

- 2) odbezpieczenia wyrzutni i wprowadzenia do komory nabojej naboju (fot. 15);
- 3) przyjęcia odpowiedniej postawy strzeleckiej (stojącej lub kłęczącej – fot. 16 i 17) i wycelowania wyrzutni w określony cel (osoby pojedynczej lub grupy osób);
- 4) oddania strzału do celu, jeśli ten znajduje się w odległości około 4–8 m od strzelającego (fot. 18); przy odległości mniejszej niż 4 m istnieje niebezpieczeństwo trafienia osoby tłoczkiem (a nawet kilkoma) napędowym siatki i spowodowania obrażeń wrażliwych miejsc ciała (np. twarzy, szyi); strzelanie do celu z odległości większej niż 8 m powoduje, że siatka nie dolatuje do celu w sposób zapewniający

obezwładnienie osoby; najlepsza odległość strzelania do osób ze skutkiem ich obezwładnienia to 4–5 m; prawidłowe celowanie polega na skierowaniu osi podłużnej lufy wyrzutni i nasadki na punkt ok. 20–30 cm poniżej górnej krawędzi celu; u człowieka będzie to górna część klatki piersiowej (fot. 18).

KAFTAN BEZPIECZEŃSTWA I PAS OBEZWŁADNIAJĄCY

Kaftana bezpieczeństwa lub pasa obezwładniającego używa się, jeżeli użycie innych środków przymusu bezpośredniego jest niemożliwe albo może okazać się nieskuteczne, w przypadkach:

Rys. 2. Budowa kaftana bezpieczeństwa; oznaczenia na rys.: 1, 2 – przednia i tylna powierzchnia kaftana, 3 – rękawy z taśmami do wiązania, 4 – taśmy do wiązania tylnej powierzchni kaftana, 5 – taśma do wiązania krokowego, 6 – przyszyta taśma do blokowania wsuniętych rękawów. Autor: L. Dyduch.

Fot. 19. Kaftan bezpieczeństwa koloru białego (nowy wzór). Zdj. L. Dyduch.

- 1) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby;
- 2) przeciwdziałania naruszeniu porządku lub bezpieczeństwa publicznego;
- 3) ochrony porządku lub bezpieczeństwa na obszarach lub w obiektach chronionych przez policjanta;
- 4) ujęcia osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 5) zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 6) pokonania czynnego oporu;
- 7) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji⁴⁸.

Kaftana bezpieczeństwa i pasa obezwładniającego można użyć także prewencyjnie w celu zapobieżenia ucieczce osoby ujętej, doprowadzanej, zatrzymanej, konwojowanej lub umieszczonej w strzeżonym ośrodku, areszcie w celu wydalenia lub osoby pozbawionej wolności, a także w celu zapobieżenia objawom agresji lub autoagresji tych osób⁴⁹.

Kaftana bezpieczeństwa lub pasa obezwładniającego jednoczęściowego używa się w celu unieruchomienia rąk⁵⁰.

Pasa obezwładniającego wieloczęściowego używa się w celu unieruchomienia osoby⁵¹.

⁴⁸ Tamże, art. 16 ust. 1.

⁴⁹ Tamże, art. 13 ust. 1.

⁵⁰ Tamże, art. 16 ust. 2.

⁵¹ Tamże, art. 16 ust. 3.

Użycie kaftana bezpieczeństwa lub pasa obezwładniającego nie może utrudniać oddychania ani tamować obiegu krwi⁵².

W przypadku użycia kaftana bezpieczeństwa lub pasa obezwładniającego w stosunku do nieletniego należy zapewnić mu niezwłocznie pomoc medyczną, a dalsze użycie tych środków uzależnia się od opinii osoby udzielającej tej pomocy⁵³.

Czynności związane ze stosowaniem kaftana bezpieczeństwa wobec osoby

Na podstawie doświadczeń pracy policyjnej zaleca się, aby policjanci zakładali kaftan bezpieczeństwa osobie w pomieszczeniach lub innych miejscach odosobnionych bądź niedostępnych dla tzw. osób trzecich. Przy czym przyjmuje się, że w sytuacji gdy osoba, której kaftan jest zakładany, stosuje się do poleceń związanych z jego zakładaniem, czynności takie może realizować dwóch policjantów. Każdy z nich, stojąc przed osobą od strony jednej z jej rąk, chwyta kaftan lewą ręką za jego górną część, przy wlocie rękawa, a prawą – za koniec rękawa, po czym obaj jednocześnie wsuwają rękawy kaftana na wyciągnięte ręce osoby, w ten sposób, że każdy z policjantów wsuwa rękaw od strony swojego ustawienia (fot. 20 i 21).

Fot. 20. Zdjęcie. L. Dyduch.

Fot. 21. Zdjęcie. L. Dyduch.

Tak nałożony kaftan jeden z policjantów trzyma za tzw. troki (taśmy) rękawów, drugi natomiast zawiązuje troki znajdujące się na plecach osoby (na kokardę jednostronną, aby w razie konieczności szybkim pociągnięciem taki węzeł rozwiązać). Po czym po ich zawiązaniu policjanci chwytają przeciwległe troki rękawów kaftana i oplatają nimi osobę lekko poniżej klatki piersiowej. Oplatanie powinno być realizowane w taki sposób, aby drugie i kolejne owinięcie było umieszczone pod specjalnie przyszytą z przodu kaftana taśmą uniemożliwiającą osobie swobodne przemieszczanie skrępowanych rąk do góry lub w dół. Na końcu policjanci powinni taśmę przyszytą z przodu kaftana przywiązać do dolnych taśm tylnej części kaftana, w ten sposób, aby przechodziła z tyłu do przodu przez krocze osoby i uniemożliwiała przemieszczanie kaftana do góry. Wiążąc taśmy, należy stosować sposób wiązania na tzw. kokardę, która pozwoli unieruchomić osobie kończyny górne, pozbawi ją możliwości samodzielnego rozwiązania taśm i nie dopuści, aby wystąpiło u niej tamowanie obiegu krwi. Zastosowanie przez policjantów przedstawionego sposobu wiązania taśm kaftana daje im w sytuacjach wystąpienia nagłych zagrożeń możliwość szybkiego ich rozwiązania poprzez energiczne pociągnięcie jednej z nich (np. w gdy osoba traci przytomność, blednie, dostanie ataku padaczki itp.).

Gdy osoba obezwładniona kaftanem prosi o umożliwienie jej skorzystania z ubikacji, względy humanitarne nakazują, aby kaftan wtedy zdjąć, a następnie po załatwieniu potrzeby fizjologicznej przez osobę – ponownie założyć. Oczywiście w czasie tych czynności należy zachować warunki wymagane do ich

⁵² Tamże, art. 16 ust. 5.

⁵³ Tamże, art. 16 ust. 2–5.

Fot. 22. Zdj. L. Dyduch.

realizacji oraz wszelkie środki ostrożności, szczególnie wykonać je w miejscu niedostępnym dla tzw. osób trzecich.

W sytuacji gdy osoba stosuje wyjątkowo silny opór przy nakładaniu kaftana, niezbędna jest pomoc trzeciego policjanta. Wówczas najlepiej taką osobę posadzić na podłodze (bądź innym podłożu), a najsilniejszy policjant stosuje chwyt obezwładniający polegający na duszeniu osoby tzw. chwytem klamrowym od strony jej pleców, a pozostali dwaj wsuwają jej ręce w rękawy kaftana oraz zawiązują troki, postępując jak w sytuacji opisanej powyżej (fot. 22).

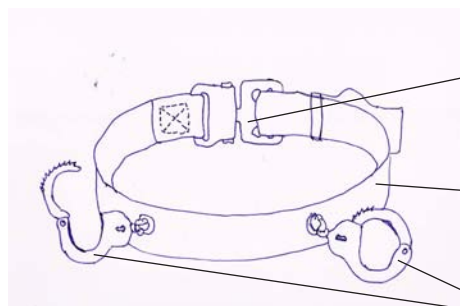
Ze względów bezpieczeństwa policjanci powinni poddać wzmożonej obserwacji obezwładnionego kaftanem bezpieczeństwa, a jeżeli czas przebywania w kaftanie przekracza 2 godziny, muszą rozwiązywać taśmy rękawów kaftana (luzować kaftan) nie rzadziej niż co godzinę. Natomiast kaftan policjanci powinni osobie zdjąć:

- gdy ustały okoliczności będące podstawą jego założenia (zostały osiągnięte cele zawarte w przypadkach uzasadniających użycie kaftana);
- na wniosek lekarza, który zbadał obezwładnionego kaftanem lub udzielił mu pomocy;
- na prośbę obezwładnionego, gdy można dać wiarę, że będzie on zachowywał się spokojnie.

Fakt zastosowania kaftana bezpieczeństwa odnotowuje się w książce przebiegu służby jednostki Policji lub pomieszczenia dla zatrzymanych⁵⁴.

Czynności związane ze stosowaniem pasa obezwładniającego

Pas obezwładniający powinno zakładać co najmniej dwóch policjantów – gdy osoba, której jest on zakładany współdziała z policjantami przy tej czynności, a gdy wykazuje opór lub agresję – do czynności tej potrzebni są co najmniej trzej policjanci. W sytuacji gdy osoba współdziała, policjanci, przystępując do założenia takiego pasa, chwytają osobę za ręce (każdy za jedną rękę, stojąc obok osoby obezwładnianej), na które następnie zakładają pierścienie przytwierdzone do tego pasa, bądź na ręce trzymane z przodu, bądź z tyłu. Następnie zapinają klamrę pasa po przeciwnej stronie osoby niż ta, po której trzyma ona ręce z założonymi pierścieniami, ustawiając regulację jego obwodu, tak aby ściśle przylegał do ciała osoby. Jeśli osoba jest agresywna lub stawia bierny albo czynny opór, założenie takiego pasa

metalowa klamra zapinająca pas

pas zasadniczy z podwójnej warstwy materiału tworzywa sztucznego z metalową linką pośrodku warstw, łączącą kabłąki

metalowe kabłąki – ruchomy i stały
– wraz z zamkiem, przytwierdzone ogniwem i linką stalową do pasa

Rys. 3. Elementy pasa obezwładniającego.
Autor: L. Dyduch.

⁵⁴ Szerzej na ten temat: P. Chmielewski, M. Gawelczyk, G. Patrzek, M. Skucha, L. Stasiak, P. Wąsiel, *Stosowanie wybranych technicznych śpb – prezentacja sugerowanych technik*, w: *Interwencje wobec osób z zaburzeniami psychicznymi lub niekontrolujących swoich zachowań z innych przyczyn. Teoretyczno-praktyczny poradnik*, red. J. Gil, s. 135–143.

Fot. 23–24. Osoba z założonym pasem obezwładniającym – na ręce trzymane z przodu i na ręce trzymane z tyłu. Zdj. L. Dyduch.

wymaga pomocy trzeciego policjanta, który ten pas nakłada w wyżej opisany sposób na ręce osoby obezwładnianej trzymane z tyłu, po tym jak dwaj pozostali policjanci obezwładnią osobę za pomocą siły fizycznej w postaci chwytów dźwigni stawowo-barkowych⁵⁵.

KASK ZABEZPIECZAJĄCY

Kasku zabezpieczającego można użyć w przypadku przeciwdziałania czynnościom zmierzającym do autoagresji⁵⁶.

Kasku zabezpieczającego można użyć także prewencyjnie w celu zapobieżenia ucieczce osoby ujętej, doprowadzanej, zatrzymanej, konwojowanej lub umieszczonej w strzeżonym ośrodku, areszcie w celu wydalenia lub osoby pozbawionej wolności, a także w celu zapobieżenia objawom agresji lub autoagresji tych osób⁵⁷.

Fot. 25. Kask zabezpieczający ze specjalną chustką zapobiegającą wydostawaniu się śliny na zewnątrz ust. Zdj. L. Dyduch.

Fot. 26–27. Kask zabezpieczający po założeniu na głowę manekina. Źródło: „Gazeta Policyjna” (zdjęcia udostępnione przez TM Moratex), za: L. Dyduch, *Środki przymusu bezpośredniego. Ich posiadanie, użycie i wykorzystanie przez policjantów*, s. 90.

⁵⁵ Tamże, s. 144–150.

⁵⁶ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, art. 17 ust. 1.

⁵⁷ Tamże, art. 13 ust. 1.

Kasku zabezpieczającego używa się w celu zapobieżenia samookaleczeniu głowy, po uprzednim założeniu pasa obezwładniającego jednoczęściowego lub kaftana bezpieczeństwa albo kajdanek na ręce trzymane z tyłu⁵⁸.

Według instrukcji producenta przed włożeniem kasku na głowę osoby należy wyposażyć go we wkład jednorazowego użytku złożony z dwóch części, zapakowany w torebkę foliową, która jest umieszczana w kieszeni torby – opakowania kasku. Aby prawidłowo przygotować kask do założenia, należy po jego wyjęciu z torby rozpiąć znajdujące się w jego tylnej części samoszczepne taśmy, wyjąć dwuczęściowy wkład jednorazowego użytku z foliowej torebki, następnie umieścić jedną część wkładu (w kształcie koła) wewnątrz, od góry kasku, i spiąć odcinki taśm samoszczepnych – tzw. rzepu, z taśmami samoszczepnymi – tzw. wełną. Należy zapiąć taśmy samoszczepne umieszczone z tyłu kasku, a następnie drugą część wkładu jednorazowego użytku przyczepić za pośrednictwem taśm samoszczepnych do osłony żuchwy i zawinąć tę część wkładu do wnętrza kasku, tak aby znajdowała się między osłoną żuchwy a paskiem podbródkowym. Tak przygotowany kask można założyć osobie na głowę po uprzednim odpięciu znajdujących się w jego tylnej części taśm samoszczepnych i paska podbródkowego. Następnie należy zapiąć taśmy samoszczepne umieszczone z tyłu kasku, dopasowując obwód kasku do obwodu głowy, oraz zapiąć pasek podbródkowy, tak aby zapewnić stabilność założonego kasku. Zdjęcie kasku wymaga uprzedniego rozpięcia taśm samoszczepnych z tyłu kasku i taśm samoszczepnych przy pasku podbródkowym. Następnie należy wyjąć wkład jednorazowego użytku i zutylizować go. W przypadku zabrudzenia kasku, mimo zabezpieczenia go przez wkład jednorazowego użytku, należy go umyć z użyciem miękkiej szczotki lub gąbki, pianą o małej zawartości wilgoci w temperaturze 20–40 stopni Celsjusza, przy czym pianę można usunąć ręcznie lub mechanicznie. Przemoczony kask należy suszyć w stanie rozłożonym po uprzednim odpięciu wszystkich zapięć⁵⁹.

PARALIZATOR ELEKTRYCZNY

Jest zaliczany do **przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej**. Zgodnie z przepisami ustawy można go użyć lub wykorzystać w przypadkach:

- 1) odparcia bezpośredniego, bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby;
- 2) przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby;
- 3) przeciwdziałania bezpośredniemu zamachowi na ochraniające przez policjanta obszary, obiekty lub urządzenia;
- 4) przeciwdziałania niszczeniu mienia;
- 5) zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia;
- 6) ujęcia osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 7) zatrzymania osoby, udaremnienia jej ucieczki lub pościgu za tą osobą;
- 8) pokonania czynnego oporu⁶⁰.

Przedmioty przeznaczone do obezwładniania osób za pomocą **energii można wykorzystać wobec zwierzęcia**, którego zachowanie zagraża bezpośrednio życiu lub zdrowiu policjanta lub innej osoby⁶¹.

Przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej używa się w celu krótkotrwałego obezwładnienia osoby lub wykorzystuje się je w celu krótkotrwałego obezwładnienia zwie-

⁵⁸ Tamże, art. 17 ust. 2.

⁵⁹ A. Kowalczyk, *Ochroni głowę*, „Gazeta Policyjna” 2014, nr 115.

⁶⁰ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, art. 25 ust. 1.

⁶¹ Tamże, art. 12 ust. 2.

rzędzia, jeżeli użycie innych środków przymusu bezpośredniego jest niemożliwe albo może okazać się nieskuteczne. Przedmiotów tych nie używa się wobec osób, w stosunku do których użyto środków w postaci:

- kajdanek – zakładanych na ręce, zakładanych na nogi, zespolonych;
- kaftana bezpieczeństwa;
- pasa obezwładniającego;
- siatki obezwładniającej⁶².

Fot. 28. Taser X26. Źródło: www.taser.pl [dostęp: 22 listopada 2019 r.].

Fot. 29. Użycie Tasera. Źródło: www.taser.pl [dostęp: 22 listopada 2019 r.].

Używając przedmiotów przeznaczonych do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej, nie celuje się w głowę⁶³.

Przy stosowaniu paralizatora elektrycznego należy zachować ostrożność, uwzględniając jego właściwości mogące stanowić zagrożenie dla życia i zdrowia ludzkiego.

Warunki i zasady użycia śpb

Należy pamiętać, że policjant ma prawo użyć środków przymusu bezpośredniego lub je wykorzystać w sytuacji, gdy wystąpi podstawa prawna i faktyczna takich czynności.

Podstawą prawną użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego przez policjantów jest art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji w związku z odpowiednim artykułem ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o śpb i bp⁶⁴. W odniesieniu do nieletniego doprowadzonego do policyjnej izby dziecka podstawą prawną użycia lub wykorzystania środków przymusu bezpośredniego jest art. 16a ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji w związku z art. 11 pkt 1–3, 8 i 10–14 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o śpb i bp⁶⁵.

Podstawa faktyczna użycia lub wykorzystania śpb przez policjanta to rzeczywista sytuacja, która wystąpiła w określonym miejscu i czasie, zawierająca wśród wielu cech niektóre znamiona co najmniej jednego z przypadków użycia lub wykorzystania określonego śpb. W ujęciu ogólnym jest to społecznie uzasadniona przyczyna, powód użycia śpb w tej sytuacji, np. konieczność pokonania biernego lub czynnego oporu, ujęcia lub zatrzymania osoby, konieczność obezwładnienia niebezpiecznego psa, który zaatakował policjanta lub inne osoby.

Przystępując do użycia śpb, policjant powinien rozważyć wykonanie czynności zaliczanych do tzw. procedury przed użyciem środków przymusu bezpośredniego. Procedura ta NIE dotyczy wykorzystania tych środków i zawiera zasadniczo dwa elementy:

⁶² Tamże, art. 25 ust. 2.

⁶³ Tamże, art. 25 ust. 3.

⁶⁴ Pismo EP-935/914/586/13 podpisane przez Dyrektora Biura Prewencji i Ruchu Drogowego KGP z dnia 19 lipca 2013 r.

⁶⁵ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, art. 59 pkt. 2.

- wezwanie osoby do zachowania się zgodnego z prawem, np. „Stój, zatrzymaj się”, „Odrzuć łom”,
- uprzedzenie osoby o zamiarze użycia konkretnego lub konkretnych środków przymusu bezpośredniego, np. „Bo użyję siły fizycznej”, „Bo użyję ręcznego miotacza substancji obezwładniającej”.

Policjant może odstąpić od wezwania do zachowania się zgodnego z prawem oraz ostrzeżenia o użyciu konkretnego środka przymusu bezpośredniego, w przypadku gdy:

- 1) występuje bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności policjanta lub innej osoby;
- 2) zwłoka groziłaby niebezpieczeństwem dla dobra chronionego prawem, a środków przymusu bezpośredniego używa się prewencyjnie⁶⁶.

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o śpb i bp decyzję o użyciu lub wykorzystaniu śpb policjant podejmuje samodzielnie⁶⁷. Wyjątkiem od tej zasady są sytuacje, w których decyzję o użyciu lub wykorzystaniu śpb:

- 1) kaftana bezpieczeństwa, pasa obezwładniającego, kasku zabezpieczającego – podejmują:
 - a) kierownik jednostki organizacyjnej Policji albo osoby przez niego upoważnione, a w razie ich nieobecności – dyżurny jednostki,
 - b) podczas konwoju, doprowadzenia lub wykonywania innych zadań służbowych przez grupę funkcjonariuszy – dowódca konwoju lub grupy funkcjonariuszy wykonującej doprowadzenie lub inne zadania służbowe;
- 2) wodnych środków obezwładniających, chemicznych środków obezwładniających w postaci: plecakowych miotaczy substancji obezwładniających, granatów łzawiących i innych urządzeń przeznaczonych do miotania środków obezwładniających – podejmują: Komendant Główny Policji, właściwi miejscowo komendant wojewódzki (Stołeczny) Policji albo osoby przez nich upoważnione⁶⁸.

Ponadto policjant w czasie użycia lub wykorzystania śpb powinien stosować następujące zasady użycia lub wykorzystania śpb:

- 1) **zasada legalizmu** – zgodnie z którą użycie lub wykorzystanie śpb przez policjanta jest prawidłowe, jeżeli realizuje on swoje ustawowe zadania i jednocześnie zmierza do osiągnięcia celów określonych w ustawie z dnia 24 maja 2013 r. o śpb i bp⁶⁹;
- 2) **zasada ostrzeżenia** – nakłada na policjanta obowiązek rozważenia przed przystąpieniem do użycia określonego śpb, czy występują okoliczności wymagające uprzedzenia osoby (ostrzeżenia) o zamiarze użycia tego środka; jeżeli uprzedzenie nie spowodowało zmiany zachowania osoby na prawnie pożądane, policjant powinien wezwać ją do zachowania się zgodnego z prawem; nie ma obowiązku stosowania wezwania oraz ostrzeżenia w przypadku gdy:
 - występuje bezpośrednie zagrożenie życia, zdrowia lub wolności policjanta lub innej osoby,
 - zwłoka groziłaby niebezpieczeństwem dla dobra chronionego prawem, a śpb używa się prewencyjnie⁷⁰;
- 3) **zasada celowości** – nakazuje policjantowi odstąpić od użycia lub wykorzystania śpb, gdy cel ich użycia lub wykorzystania został osiągnięty⁷¹;
- 4) **zasada niezbędności** – obliuguje policjanta do użycia lub wykorzystania śpb w sposób niezbędny do osiągnięcia celów tego użycia lub wykorzystania, proporcjonalnie do stopnia zagrożenia, przy czym

⁶⁶ Tamże, art. 34 ust. 2.

⁶⁷ Tamże, art. 35 ust.1.

⁶⁸ Tamże, art. 35 ust. 4 oraz szerzej na ten temat: K. Plumbaum, *Stosowanie przedmiotów służących do obezwładniania osób za pomocą energii elektrycznej w: Interwencje wobec osób z zaburzeniami psychicznymi lub niekontrolujących swoich zachowań z innych przyczyn. Teoretyczno-praktyczny poradnik*, red. J. Gil, s. 151–165.

⁶⁹ Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej, art. 5.

⁷⁰ Tamże, art. 34.

⁷¹ Tamże, art. 7 ust. 2.

powinien on wybrać środek o możliwie jak najmniejszej dolegliwości⁷²; zatem ustawodawca rozumie niezbędność w tej kwestii dwutorowo i zalecił, aby policjant w pierwszej kolejności dopasował konkretny środek przymusu bezpośredniego o możliwie jak najmniejszej dolegliwości do rodzaju zachowania się osoby lub zwierzęcia czy potrzeby osiągnięcia określonego stanu faktycznego, następnie użył lub wykorzystał go w sposób proporcjonalny (współmierny) do rodzaju i stopnia zagrożenia;

- 5) **zasada minimalizacji szkody** – oznacza, że śpb policjant powinien używać lub wykorzystywać je w sposób wyrządzający możliwie najmniejszą szkodę⁷³; wykładnia celowościowa przedstawionego przepisu wymaga jednak, aby dążenie do minimalizacji szkody w czasie użycia lub wykorzystania konkretnego śpb było połączone z jednoczesnym osiągnięciem jego prawnego celu, np. obezwładnienia osoby lub zwierzęcia; niezbędnym warunkiem przestrzegania tej zasady przez policjantów jest stosowanie odpowiednich metod i sposobów w zakresie użycia lub wykorzystania śpb wobec osoby, zwierzęcia, pojazdu lub przeszkody; policjant powinien pamiętać, że śpb są zaliczane do potencjalnie najbardziej śmiertelnych środków, za pomocą których można spowodować trwałe kalectwo lub nawet śmierć człowieka albo zwierzęcia;
- 6) **zasada szczególnej ostrożności** – zaleca, aby policjant używał śpb lub je wykorzystywał z zachowaniem szczególnej ostrożności, uwzględniając ich właściwości, które mogą stanowić zagrożenie życia lub zdrowia policjanta lub innej osoby⁷⁴;
- 7) **zasada przestrzegania praw człowieka** – nakłada na policjanta obowiązek respektowania praw i wolności człowieka oraz przestrzegania zasad etyki zawodowej w każdej sytuacji związanej z użyciem lub wykorzystaniem śpb.

1. 4. Interwencje wobec osób podejrzanych o choroby zakaźne, w tym nosicielstwo wirusa HIV

Choroba AIDS stanowi śmiertelne niebezpieczeństwo, na które dotychczas nie znaleziono skutecznego lekarstwa. Obecnie brak również całkowitego zabezpieczenia przed zakażeniem wirusem HIV, który wywołuje tę chorobę. AIDS (ang. *acquired immunodeficiency syndrome* – zespół nabytego niedoboru odporności) nie jest jedną chorobą, a raczej stanem organizmu, w którym nie jest on zdolny bronić się przed wieloma śmiertelnymi chorobami. AIDS jest końcowym stadium zakażenia wirusem HIV (ang. *human immunodeficiency virus* – wirus nabytego niedoboru odporności), występującym nawet kilkanaście lat po jego wnikięciu do organizmu. Po zainfekowaniu długo nie daje żadnych objawów, osoba taka może być w świetnej kondycji. Objawy pojawiają się dopiero w końcowej fazie, wtedy można mówić o AIDS. Wirusem możemy zakażać się tylko i wyłącznie przez bezpośredni kontakt z krwią lub innymi płynami ustrojowymi osoby chorej na AIDS, a także zarażonej HIV, a niemającej objawów oraz przez stosunek płciowy. Mitem jest natomiast, że można się zarażać w inny sposób, np. przez kontakt ze śliną chorego, drogą kropelkową, przez dotyk – nie jest to możliwe. Zakażenie się wirusem nie daje żadnych objawów. Po pewnym czasie lub nawet w ciągu kilku miesięcy u niektórych mogą pojawić się grypopodobne objawy zakażenia HIV, np. podwyższona temperatura ciała, dreszcze, osłabienie, utrata masy ciała, suchy kaszel, obfite poty, długotrwała biegunka itp. Nie zawsze jednak wirus daje o sobie znać. Jeżeli wystąpi podejrzenie zarażenia wirusem, wykonuje się badania krwi na obecność przeciwciał. Pojawiają się one dopiero po jakimś czasie od wnikięcia wirusa, trzeba więc zgodnie ze wskazówkami leka-

⁷² Tamże, art. 6 ust. 1.

⁷³ Tamże, art. 7 ust. 1.

⁷⁴ Tamże, art. 7 ust. 2–3.

rza przygotować się do badania i wykonać je w odpowiednim terminie. Kiedy dojdzie już do zachorowania na AIDS, układ odpornościowy organizmu jest tak upośledzony lub zniszczony, że nie może się bronić. Najczęstsze choroby występujące w przebiegu AIDS to m.in. zapalenie płuc, nowotwory, gruźlica, półpasiec oraz wiele innych. Rezultatem jest śmierć w wyniku tych schorzeń lub z wycieńczenia organizmu⁷⁵.

W przypadku policjantów lub pracowników służby zdrowia występuje wysokie prawdopodobieństwo zarażenia się chorobą AIDS i zakażenia wirusem HIV. Największe ryzyko stwarza bezpośredni kontakt z nosicielem HIV umożliwiający przedostanie się płynów ustrojowych. Dla policjantów tego rodzaju sytuacje powstają w czasie konieczności obezwładnienia takiej osoby, wykonania kontroli osobistej lub przeszukania. Jeśli w zachowaniu i wyglądzie osoby widoczne i wyczuwalne są objawy charakterystyczne dla osób chorych na AIDS lub będących nosicielami wirusa HIV, ważne jest, aby policjanci zachowali szczególną ostrożność i użyli możliwych środków zabezpieczających. Do objawów tych należy zaliczyć: nadmierne wychudzenie i osłabienie osoby, przesadnie biała lub zabarwiona na kolor jasnożółty skóra, rozbiegany wyraz oczu, drżenie rąk lub całego ciała, niemożność koncentracji uwagi oraz prowadzenia sensownej rozmowy.

Objawy te występują łącznie albo pojawiają się tylko niektóre z nich i mogą być wynikiem innych schorzeń czy przyczyn niż choroba AIDS lub nosicielstwo wirusa HIV.

W sytuacji braku możliwości wyegzekwowania od takich osób prawnych poleceń policjanci, podejmując czynności fizyczne kontroli osobistej, przeszukania czy obezwładnienia osoby potencjalnie zakażonej wirusem HIV, powinni kierować się następującymi wskazówkami:

- w miarę możliwości czynności te wykonywać w jednostce Policji po doprowadzeniu osoby, a jeśli to niemożliwe – w miejscu ustronnym (np.: na klatce schodowej bloku mieszkalnego, w radiowozie);
- jeśli to niezbędne, zapewnić sobie pomoc innych policjantów;
- jeżeli są podstawy, należy użyć kajdanek lub pasa obezwładniającego;
- zachować zwiększoną odległość od osoby, gotowość użycia lub wykorzystania indywidualnych środków przymusu bezpośredniego, postępować ostrożnie, ale stanowczo i zdecydowanie, informując osobę o potrzebie uspokojenia się i konieczności wykonania tych czynności dla jej dobra;
- należy liczyć się z możliwością silnych reakcji i stanów emocjonalnych, łącznie z wybuchami nagłego agresywnego zachowania oraz hysterii;
- zawsze stosować rękawiczki lateksowe lub skórzane, a także w miarę możliwości odzież ochronną;
- dokonywać sprawdzenia odzieży osoby metodą palpacyjną, najpierw za pomocą takich przedmiotów jak notatnik służbowy, futerał od kajdanek, a dopiero później rękoma, z uprzednim zaglądaniem do kieszeni bez pochopnego wkładania tam rąk, aby uniknąć ukłucia się igłą czy skaleczenia ostrym narzędziem;
- jeśli osoba odmawia opróżnienia przedmiotów osobistego użytku, np. podręcznych toreb, reklamówek, portfeli, saszetek, należy ostrożnie je opróżniać, odwracając do góry dnem i wysypując ich zawartość np. na stół lub krzesło;
- ustawiać się względem osoby tak (zachować niezbędną odległość ok. 2 m i stanąć bokiem), aby uniknąć ugryzienia, oplucia, zaproszenia (zachlapania) oczu czy też możliwości przewrócenia się osoby na policjanta lub przewrócenia policjanta;
- w sytuacji obezwładnienia osoby trzymać ją za miejsca już sprawdzone lub nieosłonięte odzieżą, aby uniknąć przypadkowego ukłucia lub skaleczenia się przedmiotami znajdującymi się w odzieży;
- osobę powinni przeprowadzać co najmniej dwaj policjanci (w ustawieniu: jeden z tyłu, drugi z przodu, albo po bokach osoby z jednoczesnym trzymaniem jej za ręce), aby uniemożliwić jej ucieczkę, dokonanie ataku na policjanta lub zatrzęsnięcia drzwi;
- w przypadku ujawnienia materiałów, których wygląd wskazuje, że mogą to być środki odurzające lub leki, należy zabezpieczyć je w odpowiedni sposób i zabrać je do jednostki organizacyjnej Policji celem wykonania badania kryminalistycznego.

⁷⁵ <http://www.aids.info.pl/> [dostęp: 25.11.2019 r.].

W sytuacji gdy w czasie czynności interwencyjnych, zatrzymania lub obezwładniania osoby doszło do spowodowania u policjanta obrażeń ciała (np. zadrapań, otarć naskórka bądź ran otwartych), zachlapania krwią albo zaplucia oka, uszkodzony policjant bezpośrednio po kontakcie z domniemanym nosicielem wirusa HIV powinien zgłosić się do placówki leczniczej służby zdrowia w celu pobrania krwi do badania na zawartość tego wirusa. W dalszej kolejności, oczekując na wyniki badania krwi, powinien stosować się do rad i zaleceń personelu medycznego.

2.

DOKUMENTOWANIE REALIZACJI INTERWENCJI PRZEZ POLICJANTÓW

2.1. Znaczenie dokumentacji czynności policyjnych

Jednym z przejawów bezpieczeństwa prawnego policjantów wykonujących czynności interwencyjne jest prawidłowe i terminowe sporządzanie wymaganej dokumentacji oraz w sytuacjach uzasadnionych uzyskanie od właściwych podmiotów (np. dyżurnego lub przełożonego) potwierdzenia wykonania prawidłowej dokumentacji. Na ogół są to wpisy w notatniku służbowym, samodzielnie opracowane dokumenty w postaci notatki urzędowej lub służbowej albo raportu czy też właściwie wypełnione protokoły i formularze (np. formularz „Niebieska Karta”, protokół zatrzymania osoby lub kontroli osobistej, przeszukiwania pomieszczeń lub osoby, doprowadzenia osoby do wytrzeźwienia, przeglądania bagażu, sprawdzenia ładunku, użycia urządzenia kontrolno-pomiarowego do ilościowego oznaczenia alkoholu w wydychanym powietrzu).

Dla uchwycenia istoty omawianego zagadnienia niezbędne jest objaśnienie pojęcia „dokumentacja policyjna”. Obecnie ani przepisy prawne, ani też literatura przedmiotu nie zawierają definicji tego pojęcia, mimo że odgrywa ono kluczową rolę w pracy policyjnej. Można je sformułować, wykorzystując w tym celu zawartą w art. 115 § 14 kk definicję pojęcia „dokument”. Zgodnie z tym przepisem jest to każdy przedmiot lub inny zapisany nośnik informacji, z którym jest związane określone prawo albo który ze względu na zawartą w nim treść stanowi dowód prawa, stosunku prawnego lub okoliczności mającej znaczenie prawne. W rezultacie pojęcie „dokumentacja policyjna” należy rozumieć jako każdy przedmiot, za pomocą którego można utrwalić i odtworzyć ewentualne przyczyny, przebieg oraz skutki zdarzenia lub związanych z nim służbowych czynności policyjnych⁷⁶.

Prawidłowo sporządzona dokumentacja policyjna może stanowić dla przełożonych podstawę do: wykazania prawidłowości wykonanych czynności, opracowania innej dokumentacji, oceny służby policjanta oraz realizacji lub odtworzenia wielu czynności służbowych. Natomiast dla policjantów może być źródłem dowodów potwierdzających fakt wykonania czynności służbowych w określonym czasie, miejscu, w określony sposób oraz wobec konkretnych osób.

Najbardziej powszechną formę dokumentowania czynności interwencyjnych stanowi zapis w notatniku służbowym, który należy do podstawowych dokumentów, jakie powinni prowadzić policjanci służby prewencyjnej wykonujący na co dzień zadania w bezpośredniej styczności z obywatelami w tzw. terenie, inni policjanci na podstawie odrębnych przepisów oraz wskazani decyzjami komendantów wojewódzkich (Stołecznego), powiatowych (rejonowych, miejskich) Policji na obszarze swojego działania. Sposób prowadzenia notatnika służbowego regulują wytyczne nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 czerwca 2007 r. w sprawie zasad ewidencjonowania, wypełniania oraz przechowywania notatników służbowych (zwane dalej wytycznymi nr 2/2007 KGP)⁷⁷, zmienione wytycznymi nr 5 Komendanta Głównego

⁷⁶ L. Dyduch, *Środki przymusu bezpośredniego. Ich posiadanie, użycie i wykorzystanie przez policjantów*, s. 143–144.

⁷⁷ Dz. Urz. KGP z 2019 r. poz. 30.

go Policji z dnia 21 listopada 2013 r. zmieniającymi wytyczne w sprawie zasad ewidencjonowania, wypełniania oraz przechowywania notatników służbowych⁷⁸. Zgodnie z wymogami zawartymi w przedmiotowych wytycznych każdy z policjantów uczestniczących w realizacji interwencji powinien niezwłocznie po jej zakończeniu (jednak w miarę wolnego czasu w służbie, nie później niż do jej zakończenia) sporządzić z jej przebiegu zapis w notatniku służbowym oraz pozostałą wymaganą przepisami prawnymi dokumentację związaną z celem i rodzajem czynności interwencyjnych. Wymogi praktyki policyjnej nakładają na policjantów realizujących interwencję obowiązek sporządzenia z ich wykonania dodatkowej dokumentacji na polecenie dyżurnego lub przełożonego. Może ona mieć postać notatki służbowej lub urzędowej albo raportu. Całość sporządzonej dokumentacji z interwencji należy przedłożyć w czasie rozliczenia służby bezpośrednio przełożonemu lub zastępującemu go dyżurnemu jednostki Policji (wyjątkiem jest dokumentacja, której termin sporządzenia określają przepisy, np. wniosek do sądu o wykroczenie).

Na podstawie § 3 wytycznych nr 2/2007 KGP zalecenie prowadzenia notatnika służbowego dotyczy:

- 1) policjantów pełniących służbę patrolową (w tym policjantów komórek ruchu drogowego pełniących służbę zewnętrzną), interwencyjną, obchodową, konwojową i ochronną, z wyjątkiem policjantów pełniących służbę na stanowiskach, gdzie przebieg służby rejestruje się w odrębnej dokumentacji zgodnie z obowiązującymi przepisami;
- 2) innych policjantów na podstawie odrębnych przepisów oraz wskazanych decyzjami komendantów wojewódzkich (Stołecznego), powiatowych (rejonowych, miejskich) Policji na ich obszarze działania.

2. 2. Dokumentowanie interwencji policyjnych przez realizujących je policjantów

Omawiając kwestię dokumentowania czynności interwencji policyjnej, należy podkreślić, że obowiązujące przepisy prawne dopuszczają, oprócz formy papierowej, możliwość dokumentowania przebiegu służby przez policjantów w postaci elektronicznej za pomocą nośników technicznych, zamiast prowadzenia notatnika służbowego w sposób tradycyjny w formie papierowej⁷⁹.

Dokument ten powinien spełniać wymogi formalne, szczególnie strona tytułowa notatnika musi zawierać:

- 1) kolejny numer rejestru;
- 2) stempel nagłówekowy jednostki lub komórki organizacyjnej Policji;
- 3) datę rozpoczęcia oraz zakończenia notatnika;
- 4) stopień, imię i nazwisko oraz numer identyfikacyjny policjanta, któremu notatnik przydzielono;
- 5) czytelny podpis lub imienną pieczętkę i parafę przełożonego⁸⁰.

Ostatnia strona notatnika powinna zawierać informacje oraz wymagane symbole literowe⁸¹. Wydanie lub zwrot notatnika podlega rejestracji w ewidencji notatników służbowych⁸².

Zgodnie z § 4 ww. wytycznych w notatniku służbowym policjant dokumentuje czynności służbowe według obowiązujących przepisów oraz inne niezbędne informacje dotyczące przebiegu służby. Wpisy w notatniku służbowym dotyczące poszczególnych czynności powinny być krótkie, rzeczowe i zawierać dane niezbędne do opracowania innej dokumentacji, a zwłaszcza dotyczące:

⁷⁸ Dz. Urz. KGP poz. 97.

⁷⁹ Rozporządzenie RM z dnia 29 września 2015 r. w sprawie postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów, § 7 oraz zarządzenie nr 768 KGP z dnia 14 sierpnia 2007 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów pełniących służbę patrolową oraz koordynacji działań o charakterze prewencyjnym.

⁸⁰ Wytyczne nr 2/2007 KGP, § 2 ust. 2.

⁸¹ Tamże, § 2 ust. 3.

⁸² Tamże, § 2 ust. 1.

- 1) czasu przyjęcia zgłoszenia, miejsca oraz czasu rozpoczęcia i zakończenia poszczególnych czynności;
- 2) zastosowania środków oddziaływania wychowawczego oraz poinformowania osoby, wobec której podjęto czynność, o prawie złożenia zażalenia do właściwego miejscowo prokuratora na sposób przeprowadzania czynności określonych w odrębnych przepisach⁸³.

W praktyce pracy policyjnej wymagane są również dane dotyczące:

- 1) czasu ujawnienia lub popełnienia czynu;
- 2) miejsca oraz czasu rozpoczęcia i zakończenia poszczególnych czynności oraz ich związku formalnego z wykonywanymi zadaniami w służbie (patrowanie, polecenie przełożonego lub dyżurnego, bezpośrednio zgłoszenie obywatela);
- 3) potwierdzenia powiadomienia drogą radiową dyżurnego jednostki Policji o podjęciu interwencji, przedstawieniu się, podaniu podstawy prawnej i faktycznej;
- 4) wylegitymowania osób, z zaznaczeniem wyniku ich sprawdzenia, ewentualnie dokumentów w KSIP, podaniem danych personalnych oraz rezultatu rozpytania na okoliczność interwencji;
- 5) stosowania środków karnych, przymusu bezpośredniego;
- 6) zgłoszenia drogą radiową dyżurnemu jednostki Policji o sposobie zakończenia interwencji.

W przypadku dokumentowania interwencji należy dokładnie określić:

- 1) rodzaj interwencji (własna lub zlecona) i jej charakter (np. domowa, w miejscu publicznym);
- 2) dane osoby zgłaszającej;
- 3) przyczynę interwencji, jej przebieg, wykonane czynności oraz dane personalne uczestników i świadków, jak również sposób zakończenia;
- 4) dane personalne policjantów, strażników miejskich lub innych osób udzielających wsparcia podczas interwencji (stopień, nazwisko i imię oraz jednostka);
- 5) dane przedstawicieli służb miejskich, drogowych itp.

Jeśli było wykonane badanie w celu stwierdzenia obecności w organizmie alkoholu lub podobnie działającego środka, należy podać informację o wyniku badania, numer protokołu, ewentualnie numer ampułki itp. Nakładając natomiast grzywnę w postaci mandatu karnego, należy obowiązkowo odnotować rodzaj mandatu (gotówkowy, kredytowany, zaoczny), jego wysokość, serię i numer, za jakie wykroczenie został nałożony oraz fakt odmowy przyjęcia mandatu.

Ponadto zapisy w notatniku służbowym powinny być czytelne, dokonywane w trakcie lub bezpośrednio po zakończeniu czynności służbowej⁸⁴.

W patrolach dwu- lub wieloosobowych oraz w służbie obchodowej dzielnicowych dopuszcza się prowadzenie szczegółowego zapisu przebiegu podejmowanych czynności przez policjanta, który wykonywał czynność. Pozostali policjanci dokonują zapisu w sposób skrócony, wskazując jedynie miejsce, czas i rodzaj czynności⁸⁵.

Policjant dokumentuje w notatniku służbowym realizowane czynności służbowe, zgodnie z obowiązującymi przepisami, oraz inne, niezbędne informacje, dotyczące przebiegu służby.⁸⁶ Zgodnie z przedmiotowymi wytycznymi, w celu uproszczenia procedury dokonywania wpisów **dopuszcza się** stosowanie następujących symboli literowych określonych w wytycznych, np.: **O** – obchód, **PP** – patrol pieszy, **PZ** – patrol z wykorzystaniem środka transportu, **K** – konwój, **D** – doprowadzenie, **A** – udzielona asysta, pomoc, **L** – osoba legitymowana, **Z** – osoba zatrzymana, **ZN** – osoba zatrzymana nieletnia, **ZP** – osoba zatrzymana poszukiwana, **ZW** – osoba doprowadzona w celu wytrzeźwienia, **P** – zastosowany środek oddziaływania pozakarnego na podstawie art. 41 kw (pouczenie), **MKK** – nałożenie grzywny w drodze

⁸³ Tamże, § 4 ust. 4.

⁸⁴ Tamże, § 4 ust. 5.

⁸⁵ Tamże, § 4 ust. 6.

⁸⁶ Tamże, § 4 ust. 1.

mandatu karnego kredytowanego, **MKG** – nałożenie grzywny w drodze mandatu karnego gotówkowego, **MKZ** – nałożenie grzywny w drodze mandatu karnego zaocznego, **NCW** – sporządzenie notatki celem przeprowadzenia czynności wyjaśniających w sprawie o wykroczenie, **KP** – kontrola drogowa, **KT** – kontrola stanu trzeźwości kierującego, **KN** – badanie kierującego na zawartość środków działających podobnie do alkoholu, **ZPJ** – zatrzymanie prawa jazdy, **ZDR** – zatrzymanie dowodu rejestracyjnego, **KO** – kontrola osobista, **KB** – kontrola bagażu, **KMZ** – kontrola miejsca zagrożonego, **KZO** – kontrola zabezpieczenia obiektu, **IW** – interwencja własna: **IWP** – interwencja własna w miejscu publicznym, **IWD** – interwencja własna domowa, **IZ** – interwencja zlecona: **IZP** – interwencja zlecona w miejscu publicznym, **IZD** – interwencja zlecona domowa, **NK** – sporządzenie Niebieskiej Karty, **ZMZ** – zabezpieczenie miejsca zdarzenia, **KD** – wykonywanie czynności na miejscu kolizji drogowej, **WD** – wykonywanie czynności na miejscu wypadku drogowego, **ŚPB** – użycie lub wykorzystanie środków przymusu bezpośredniego, **BP** – użycie lub wykorzystanie broni palnej, **SPU** – użycie sygnałów pojazdu uprzywilejowanego, **UP** – poinformowanie osoby, wobec której podjęto czynność, o prawie złożenia zażalenia do właściwego miejscowo prokuratora na sposób przeprowadzania czynności określonych w innych przepisach⁸⁷.

W celu zapewnienia sprawnego podsumowania i rozliczenia efektów służby policjanta, zaleca się, aby ww. symbole policjanci umieszczali na marginesie zapisywanych stron notatnika (w kolumnie zatytułowanej „Data i godzina”) na wysokości wpisów odpowiadających im wykonanych czynności służbowych. W razie ich powtarzania się powinni wprowadzić oznaczenia cyfrowe w postaci cyfr arabskich przy kolejnych oznaczeniach literowych określających daną czynność, np. L1, L2, L3 itd.⁸⁸

Policjant prowadzi tylko jeden notatnik służbowy, w którym zabrania się wrywania stron i zacierania zapisów⁸⁹. Obowiązują go takie same zasady jak przy sporządzaniu pozostałych rodzajów dokumentacji policyjnej (nie należy przeprować zapisów, korektować lub ich zakreślować). Przy błędnym wpisie należy dokonać jego skreślenia, opatrzyć je datą oraz wzorem podpisu policjanta i wykonać w dalszej kolejności prawidłowy wpis. Wpisy w notatniku powinny być estetyczne, przejrzyste, bez nieuzasadnionego pozostawiania pustych wierszy i w miarę możliwości dokonane ścisłym oraz czytelnym i odręcznym pismem.

Z uwagi na zawarte w notatniku służbowym dane personalne wielu osób, wobec których policjant wykonywał czynności służbowe, oraz treść zapisów o wykonanych czynnościach, nie powinien on udostępniać notatnika osobom nieupoważnionym, nawet mimo braku klauzuli tajności. W sytuacjach wyjątkowych i uzasadnionych może, zdaniem autora niniejszej opracowania, poprosić osobę o złożenie podpisu pod oświadczeniem lub stwierdzeniem pewnych stanów rzeczy (np. przekazanie rodzicom dziecka, które uprzednio zagubiło się na imprezie masowej czy w supermarkecie, a które zostało odnalezione) – przy braku odpowiedniego formularza przeznaczonego do dokumentowania tego rodzaju czynności, pod warunkiem, że trzyma notatnik w ręku, zakrywając drugą dłoń znajdującą się w nim inne wpisy.

Oprócz zapisów z przebiegu odprawy do służby notatnik służbowy policjanta służby patrolowej powinien zawierać zapisy z realizacji istotnych działań i czynności związanych ze służbą, ewentualne kontrole przełożonych w służbie oraz wpisy podsumowania, rozliczenia i zakończenia służby. W rezultacie ten dokument powinien nie tylko odzwierciedlać przebieg każdego dnia służby, ale zawierać również informację o czasie i czynnościach, niezwiązanych z realizowaniem podstawowych zadań służbowych wynikających z zajmowanego etatu, tj. o bieżącym doskonaleniu zawodowym, udziale w kursach i szkoleniach zawodowych, dniach wolnych od służby, urlopach, delegacjach, okresach pobytu na leczeniu itp. Podstawowym celem prowadzenia notatnika jest udokumentowanie przebiegu oraz rzeczywistego

⁸⁷ Tamże, § 6 ust. 1.

⁸⁸ Tamże, § 6 ust. 2–3.

⁸⁹ Tamże, § 8 i 9.

czasu służby policjanta, tak aby w sytuacjach koniecznych można było wiarygodnie określić czynności, jakie policjant realizował w tym czasie, m.in. ze względu na wymogi związane z prowadzoną w Policji statystyką, ocenianiem, nagradzaniem i karaniem policjantów oraz różnego rodzaju postępowaniami (np. skargowym, szkodowym, dyscyplinarnym), w których niezbędne jest udowodnienie rzeczywistego przebiegu zdarzeń i ich skutków.

Po zapisaniu wszystkich stron notatnika policjant powinien zdać go niezwłocznie bezpośrednio przełożonemu (np. kierownikowi ogniwa lub referatu w komórkach patrolowo-interwencyjnych). Następnie dokument ten należy zarchiwizować i przechowywać zgodnie z posiadaną klauzulą ochrony informacji niejawnych, jednak nie krócej jednak niż 5 lat⁹⁰. W miejsce zdanego notatnika policjant powinien otrzymać nowy, kwitując odbiór własnoręcznym podpisem w rejestrze notatników⁹¹.

Należy pamiętać, że obowiązujące przepisy prawne nie regulują kwestii treści zapisu w notatniku ze zdarzenia lub wykonanych czynności służbowych i nie definiują pojęć „notatnik służbowy” i „notatka”. W odniesieniu do interwencji policyjnych elementy zapisu w takim notatniku zostały określone w wytycznych nr 2/2007 KGP.

Biorąc pod uwagę zasady pracy policyjnej i opracowania literatury przedmiotu, należy stwierdzić, że notatka służbowa lub urzędowa jako minimum powinna zawierać:

- 1) określenie autora notatki (wpisanie stopnia, imienia i nazwiska, stanowiska służbowego, jednostki macierzystej, pionu służbowego);
- 2) wskazanie miejsca i daty sporządzenia dokumentu;
- 3) podanie nazwy dokumentu;
- 4) wskazanie podstawy formalnoprawnej czynności (czy w służbie, czy też poza służbą, a jeśli w służbie – to podanie daty, godziny, miejsca, rodzaju służby, danych policjantów ją pełniących);
- 5) przedstawienie relacji ze zdarzenia z podaniem czasu i miejsca jego wystąpienia, przebiegu i okoliczności zdarzenia oraz wykonanych przez policjantów czynności i ich skutków;
- 6) wskazanie przeznaczenia notatki;
- 7) czytelny podpis autora notatki.

Podobne elementy powinien zawierać raport, ale jako szczególny rodzaj dokumentacji, powinien zawierać wskazanie adresata (właściwego przełożonego), być bardziej zwięzły i rzeczowy oraz rozpoczynać relację od słów „Melduję, Panie Komendancie (Naczelniku, Dyrektorze)”.

W przypadku wymaganych formularzy lub protokołów z czynności interwencyjnych (np. protokół zatrzymania osoby, kontroli osobistej, doprowadzenia osoby do wytrzeźwienia), ich wypełnienie powinno być zgodne z zawartymi w nich objaśnieniami lub dodatkowymi pouczeniami.

Prawidłowo sporządzony zapis w notatniku z wykonanych czynności interwencyjnych w służbie policyjnej może mieć istotne znaczenie. Wielokrotnie zdarza się, że w sytuacjach koniecznych pozwala na podjęcie dalszych czynności służbowych w stosunku do osoby objętej czynnościami interwencji policyjnej, np. dokonanie jej zatrzymania, sporządzenie wniosku o ukaranie do sądu, wszczęcie postępowania karnego. Wówczas właściwie sporządzona dokumentacja policyjna może znacznie ułatwić dalsze ewentualne czynności w ramach prowadzonego w tej sprawie postępowania.

⁹⁰ Tamże, § 7 ust. 3.

⁹¹ Tamże, § 2 ust. 1.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Bednarek W., Stocki Z., *Służba zewnętrzna – zasady, formy i koordynacja służby prewencyjnej. Wybrane zagadnienia*, Warszawa 1974.
- Bilikiewicz A., W. Strzyżewski, *Psychiatria: podręcznik dla studentów medycyny*, Państwowy Zakład Wydawnictw Lekarskich, Warszawa 1992.
- Grzybowska M., *Zasady komunikacji z osobą z zaburzeniami*, w: *Interwencje wobec osób z zaburzeniami psychicznymi lub niekontrolujących swoich zachowań z innych przyczyn. Teoretyczno-praktyczny poradnik*, red. J. Gil, SP Słupsk 2018.
- Dyduch L., *Postępowanie policjantów z bronią palną przydzieloną do celów służbowych*, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2014.
- Dyduch L., *Środki przymusu bezpośredniego. Ich posiadanie, użycie i wykorzystanie przez policjantów*, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2016.
- Hanak A., Niezabitowska A., *Charakterystyka wybranych zaburzeń psychicznych*, w: *Interwencje wobec osób z zaburzeniami psychicznymi lub niekontrolujących swoich zachowań z innych przyczyn. Teoretyczno-praktyczny poradnik*, red. J. Gil, SP Słupsk 2018.
- Hince B., *Schizofrenia: niczyja wina*, „Ja, My, Oni, Poradnik Psychologiczny Polityki, O chorobach psychicznych i zaburzeniach umysłu” 2011, nr 3.
- Mayer R., *Psychologia*, tłum. P. Holas, M. Palczewska, GWP, Gdańsk 2003.
- Jakubiak W., Świątkowski W., *Wybrane problemy taktyki interwencji policyjnych*, Centrum Szkolenia Policji, Legionowo 2002.
- Klonowska I., Sitkowska K., *Interwencje policyjne przeprowadzane w stosunku do osób dotkniętych zaburzeniem lub chorobą psychiczną*, „Kwartalnik Policyjny” 2012, nr 4(22).
- Leksykon policyjny*, red. prof. E. Pływaczewski, G. Kędzierska, WSPol., Szczytno 2001.
- Łagoda K., Częścik R., *Vademecum interwencji policyjnych*, WSPol., Szczytno 2010.
- Łaskiewicz K., *Uproszczona analiza problematyki podejmowania interwencji policyjnych wobec osób z zaburzeniami psychicznymi lub niekontrolujących swoich zachowań z innych przyczyn*, KGP, Warszawa 2015.
- Mały słownik języka polskiego*, red. S. Skorupka, Warszawa 1969.
- McNamee D., *Oszacowanie ryzyka w audycie wewnętrznym i zarządzaniu*, Warszawa 2004.
- Uniwersalny słownik języka polskiego*, red. S. Dubisz, tom IV.
- Sitek E., *W matni*, „Policja 997” 2011, nr 4(73).
- Weryński E., Wiśniewski M., *Zasady, taktyka i technika przeprowadzania interwencji. Materiały pomocnicze*, Słupsk 2001.

.....

Wierny Z., *Interwencje funkcjonariuszy MO*, Warszawa 1972.

Woronowicz B.T., *Podstawowe wiadomości o alkoholu*, <http://www.psychologia.net.pl/artukul.php?level=15>. [dostęp: 25.11.2019 r.].

Akty prawne

.....

Konwencja wykonawcza z 19 czerwca 1990 r. do Układu z Schengen z dnia 14 czerwca 1985 r. między Rządami Państw Unii Gospodarczej Beneluksu, Republiki Federalnej Niemiec oraz Republiki Francuskiej w sprawie stopniowego znoszenia kontroli na wspólnych granicach (Dz. Urz. U.E. L. 239 z 22.09.2000, str. 19, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2019 r. poz. 821, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2019 r. poz. 2277).

Ustawa z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (Dz. U. z 2019 r. poz. 161, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2018 r. poz. 1878, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. z 2019 r. poz. 1950, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (Dz. U. z 2019 r. poz. 2418, z późn. zm.).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 września 2011 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. Nr 209, poz. 1245).

Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 28 grudnia 2018 r. w sprawie badań na zawartość alkoholu w organizmie (Dz. U. poz. 2472).

Zarządzenie nr 805 Komendanta Głównego Policji z dnia 31 grudnia 2003 r. w sprawie „Zasad etyki zawodowej policjanta” (Dz. Urz. KGP z 2004 r. Nr 1, poz. 3).

Zarządzenie nr 23 Komendanta Głównego Policji z dnia 24 września 2014 r. w sprawie metod i form przygotowania i realizacji działań Policji w związku ze zdarzeniami kryzysowymi (Dz. Urz. KGP z 2014 r. poz. 65, z późn. zm.).

Zarządzenie nr 768 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 sierpnia 2007 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów pełniących służbę patrolową oraz koordynacji działań o charakterze prewencyjnym (Dz. Urz. KGP z 2018 r. poz. 108, z późn. zm.).

Zarządzenie nr 1204 Komendanta Głównego Policji z dnia 12 listopada 2007 r. w sprawie form i metod działalności prasowo-informacyjnej w Policji (Dz. Urz. KGP z 2018 r. poz. 90).

Zarządzenie nr 764 Komendanta Głównego Policji z dnia 4 czerwca 2010 r. zmieniające zarządzenie w sprawie form i metod wykonywania zadań przez policjantów pełniących służbę patrolową oraz koordynacji działań o charakterze prewencyjnym (Dz. Urz. KGP Nr 7, poz. 21).

Zarządzenie nr 360 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 marca 2009 r. w sprawie metod i form wykonywania przez policjantów konwojów i doprowadzeń (Dz. Urz. KGP z 2018 r. poz. 119, z późn. zm.).

Zarządzenie nr 24 Komendanta Głównego Policji z dnia 21 lipca 2015 r. w sprawie szczegółowych zasad przyznawania i użytkowania broni palnej przez policjantów (Dz. Urz. KGP poz. 57, z późn. zm.).

Wytyczne nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 26 czerwca 2007 r. w sprawie zasad ewidencjonowania, wypełniania oraz przechowywania notatników służbowych (Dz. Urz. KGP z 2019 r. poz. 30).

Wytyczne nr 2 Komendanta Głównego Policji z dnia 7 grudnia 2011 r. w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji procedury „Niebieskie Karty” (Dz. Urz. KGP Nr 10, poz. 77).

Pismo Dc-877/688/2009 Pierwszego Zastępcy Komendanta Głównego Policji z dnia 30 lipca 2009 r. w sprawie podejmowania i przeprowadzania interwencji wobec osób wykazujących w zachowaniu zaburzenia czynności psychicznych.

Załącznik do pisma Ds. 877/688/2009 z dnia 31 lipca 2009 r. Pierwszego Zastępcy Komendanta Głównego Policji.

Netografia:

<http://www.ferma.eu/>, *Standard zarządzania ryzykiem*, 2003 [dostęp: 25.11.2019 r.].

<http://www.aids.info.pl> [dostęp: 25.11.2019 r.].

WYKAZ TYTUŁÓW WYDAWANYCH W SERII „MATERIAŁY DYDAKTYCZNE”

2009 r.

1. **M. Pilaciński**, *Materiały szkoleniowe dotyczące podstaw wiedzy z zakresu technologii oświetleniowej*
2. **ZTO CSP**, *Skrypt dla słuchaczy kursu specjalistycznego dla policjantów służby kryminalnej w komórkach techniki operacyjnej z zakresu prowadzenia obserwacji pieszej (poufne)*
3. **M. Pokrzywa**, *Wybrane aspekty prowadzenia postępowań przygotowawczych w sprawach o uprowadzenie małoletniego określonych w art. 211 k.k.*
4. **T. Maczuga**, *Taktyka i techniki interwencji. Zestaw zadań dla słuchaczy szkolenia zawodowego podstawowego*
5. **A. Grygutis, P. Sobiech, A. Wilisowski**, *Prowadzenie działań pościgowych przez Policję (SP w Katowicach)*
6. **P. Sielecki, P. Sobiech, D. Pluta**, *Broń palna (SP w Katowicach)*
7. **S. Liszkiewicz**, *Przeszukanie i czynności zbliżone do przeszukania*

2010 r.

8. **P. Górnik, J. Kaleta**, *Postępowanie mandatowe za wykroczenia skarbowe (SP w Katowicach)*
9. **J. Sterczewski, K. Fojcik**, *Strzelba gładkolufowa SDASS Imperator kal. 12/76 – wyd. II (SP w Katowicach)*
10. **S. Korecki**, *Postępowanie w sprawach nieletnich – cz. II (SP w Katowicach)*
11. **R. Maj, J. Zając**, *Zasady wypełniania meldunku informacyjnego*
12. **M. Bondel**, *Ogumienie. Podstawowe zagadnienia*
13. **H. Purzyńska**, *Sprawdzanie osób, pojazdów, dokumentów, rzeczy w KSIP. Ćwiczenia dla słuchaczy*
14. **A. Lazur (red.)**, *Kazusy z prawa karnego materialnego. Suplement – rozwiązania kasusów*
15. **W. Radecki, M. Śrubka**, *Przyjęcie informacji o przestępstwie i przesłuchanie świadka*
16. **D. Boruszewski, R. Kobryś**, *Kontrola transportu drogowego. Pojazdy nienormatywne – szczegółowe regulacje prawne (stan prawny na 31.01.2010 r.)*
17. **J. Misiak**, *Wykonywanie poleceń uprawnionych organów oraz udzielanie pomocy i asysty*
18. **W. Łabuz**, *Przeszukanie osoby, pomieszczeń i rzeczy*
19. **R. Maj, J. Zając (red.)**, *Poszukiwanie osób i rzeczy oraz ujawnienia sprawców przestępstw w ramach wybranych czynności operacyjno-rozpoznawczych i administracyjno-porzędkowych*
20. **D. Baj, T. Fęcki, T. Grochowski, W. Halicki**, *Część szczególna prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń*
21. **R. Kobryś, A. Sałkowska**, *Zatrzymanie pojazdu do kontroli. Zakres podstawowy*
22. **P. Górnik**, *Podstawy prawne funkcjonowania oraz zadania straży gminnych (SP w Katowicach)*
23. **W. Jasińska, V. Grudzień**, *Postępowanie nakazowe a wnioski oskarżyciela o skazanie bez przeprowadzania rozprawy (SP w Katowicach)*
24. **A. Lazur**, *Przepisy karne wybranych ustaw szczególnych*
25. **J. Wróbel, A. Chechelski**, *Współdziałanie Policji z wybranymi podmiotami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo i porządek publiczny (SP w Katowicach)*
26. **T. Stechnij, P. Wąsiel**, *Szkolenie strzeleckie – zbiór podstawowych materiałów pomocniczych dla słuchaczy szkolenia zawodowego podstawowego (SP w Katowicach)*
27. **M. Szlauer**, *Zjawisko przemocy domowej wobec kobiet (SP w Katowicach)*
28. **A. Kłosek, J. Wróbel**, *Obowiązki policjanta pełniącego służbę w PDOZ (SP w Katowicach)*
29. **A. Kłosek, W. Kreihs**, *Udzielanie informacji środkom masowego przekazu (SP w Katowicach)*

30. **T. Sibiela**, *Sprawdzenie i weryfikacja numeru identyfikacyjnego pojazdu podczas kontroli drogowej* (SP w Katowicach)
31. **A. Cichy, T. Mreńca**, *Prawne aspekty bezpieczeństwa w sieci internetowej (wybrane zagadnienia)*. (SP w Katowicach)
32. **K. Bodzioch, D. Poważa**, *Postawy, stereotypy, wiedza i doświadczenie policjantów dzielnicowych na temat ofiar przemocy domowej na podstawie badań własnych* (SP w Katowicach)
33. **T. Maczuga, M. Milewski, W. Brzozowski**, *Wybrane elementy taktyki zatrzymania osób w pomieszczeniach*
34. **E. Ciborowska, T. Fęcki, E. Jakimiuk, D. Korolczuk**, *Część ogólna prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń oraz elementy wstępu do prawoznawstwa*
35. **A. Dubińska-Donder, R. Idzikowski, M. Lis-Walewska**, *Wykonywanie czynności w sprawach o wykroczenia*

2011 r.

36. **R. Maj, J. Zając**, *Przestępstwa komputerowe*
37. **L. Dyduch**, *Policja a straż gminna (miejska) – realizacja uprawnień oraz stosowanie przez strażników gminnych (miejskich) środków przymusu bezpośredniego i broni palnej bojowej*
38. **R. Kobryś, R. Kuchar**, *Zasady ogólne stosowania urzędów organizacji i bezpieczeństwa ruchu drogowego. Wyciąg z przepisów*
39. **M. Bogusz, I. Bogusz**, *Oględziny miejsca zdarzenia złożone pod względem organizacyjnym*
40. **A. Dyrda**, *Kontrola operacyjna. Wyciąg z aktów prawnych*
41. **T. Maczuga**, *Taktyka i techniki interwencji – zbiór materiałów szkoleniowych policji francuskiej*
42. **B. Kiliszek, W. Woźny**, *Rola i zadania dowódcy nieetatowej grupy rozpoznania minersko-pirotechnicznego na miejscu zdarzenia (poufne)*
43. **D. Szymanik**, *Badania techniczne pojazdów*
44. **L. Dyduch**, *Przygotowanie i dyslokacja służby patrolowej*
45. **R. Doliński, A. Gierak, J. Orłowski**, *Fotoradary*
46. **L. Dyduch**, *Wybrane przepisy prawne regulujące pracę spottersa*
47. **R. Socha, B. Kaczmarczyk**, *Wyspecjalizowane instytucje realizujące zadania na rzecz bezpieczeństwa. Cz. I – Formacje uzbrojone właściwe w sprawach bezpieczeństwa publicznego*
48. **G. Perz**, *Zasady zachowania się policjantów*
49. **R. Maj, J. Zając**, *Zasady wypełniania meldunku informacyjnego. Wydanie zaktualizowane i uzupełnione*
50. **J. Misiak**, *Przestępstwo a wykroczenie. Analiza porównawcza*
51. **Ł. Długolecki**, *Nowoczesne systemy nawigacyjne wykorzystywane w służbie patrolowej na wodach*
52. **J. Przasnyski, R. Rozenek**, *Bezpieczeństwo i zagrożenia podczas pokonywania zakrętów na drodze*
53. **K. Bakalarczyk-Burakowska, P. Haraś, R. Lewandowski**, *Ustalenie sprawców przestępstw popełnianych za pośrednictwem Internetu*
54. **M. Wziątek, A. Przybylik**, *Tresura psów służbowych. Ćwiczenia obrończe*
55. **W. Różycki**, *Podstawowe zabiegi resuscytacji wobec tonących*
56. **K. Bakalarczyk-Burakowska, P. Haraś, R. Lewandowski**, *Cyberprzemoc*
57. **M. Król**, *Konwoje i doprowadzenia osób*
58. **K. Szczerbaty, K. Mikosza, T. Midro**, *Chemiczne środki obezwładniające stosowane przez polską Policję. Część I*
59. **G. Wiorowski, K. Lubryczyński**, *Tresura psów służbowych. Tropienie śladów ludzkich*
60. **L. Dyduch**, *Taktyka interwencji policyjnych wobec wybranych kategorii osób*

2012 r.

61. **A. Walasek**, *Tresura psów służbowych. Postuśnienie ogólne*
62. **K. Bakalarczyk-Burakowska, P. Haraś, R. Lewandowski**, *Praktyczne wykorzystanie Systemu Poszukiwawczego Policji*
63. **Ł. Szwejkowski**, *Przestępstwa z nienawiści. Wybrane zagadnienia*
64. **Z. Mikulski**, *Motocyklowa asysta honorowa*

65. **A. Cholewski**, *Sposoby sprawdzania obiektów pod względem bezpieczeństwa minersko-pirotechnicznego*
66. **G. Leśniak, J. Kuźmiński, A. Wiśniewski**, *Kształtowanie ogólnej sprawności fizycznej w kontekście działań interwencyjnych funkcjonariuszy Policji*
67. **I. Kordas**, *Praktyczne aspekty pracy operacyjnej Policji. Tabele pomocnicze i założenia do ćwiczeń*
68. **A. Przekaziński, R. Szczech**, *Czas pracy kierowców*
69. **K. Bakalarczyk-Burakowska, P. Haraś, R. Lewandowski**, *Kazusy dotyczące zagadnień informatycznych*
70. **G. Perz, L. Dyduch**, *Wybrane akty prawne do realizacji zajęć dydaktycznych z zakresu prewencji na szkoleniu zawodowym podstawowym*
71. **D. Golicki, H. Kowalik**, *Budowa i działanie broni palnej krótkiej. Pytania i odpowiedzi*
72. **M. Prokopczyk, R. Ośka, M. Hańczuk**, *Tresura psów służbowych. Wyszukiwanie zapachów materiałów wybuchowych*
73. **M. Zbrzeźny, P. Mroczkowski, M. Bocian**, *Bezpieczeństwo podczas hamowania awaryjnego*
74. **M. Zbrzeźny, P. Mroczkowski, M. Bocian**, *Pozycja kierującego za kierownicą*
75. **D. Baj, D. Bober**, *Kary i środki karne na gruncie Kodeksu karnego i Kodeksu wykroczeń*
76. **D. Cyma-Końska**, *Interwencja policyjna wobec przemocy w rodzinie*
77. **K. Szczербaty, K. Mikosza, T. Midro**, *Chemiczne środki obeszwałniające stosowane przez polską Policję. Część II*
78. **D. Chodziński**, *Pranie pieniędzy jako jedna z form działania zorganizowanych grup przestępczych*
79. **A. Rybicka-Nowek**, *Wybrane zagadnienia z zakresu praw człowieka. Poradnik dla nauczyciela policyjnego*
80. **J. Konieczny, B. Hajdacki**, *Pistolety maszynowe wykorzystywane w Policji*
81. **A. Walasek**, *Tresura psów służbowych. Psy do wyszukiwania zapachów narkotyków*
82. **S. Ronowicz, I. Bogusz, D. Śledziwski, W. Weremko**, *Podstawowe wiadomości z fotografii kryminalistycznej*

2013 r.

83. **M. Pilaciński, R. Szczech, D. Szymanik**, *Układy kierownicze pojazdów*
84. **I. Bogusz, M. Bogusz**, *Technika kryminalistyczna – ślady biologiczne*
85. **D. Bober, D. Baj**, *Odpowiedzialność dyscyplinarna policjanta*
86. **R. Kobryś**, *Potrącenie pieszego – wybrane zagadnienia z zakresu rekonstrukcji wypadku drogowego*
87. **Ł. Szwejkowski**, *Korupcja – wybrane zagadnienia*
88. **G. Jankowski**, *Etyka zawodowa policjanta w aspekcie wybranych przymiotów osobowych*
89. **M. Zbrzeźny, P. Mroczkowski, D. Kulikowski**, *Kierowanie ruchem drogowym*
90. **K. Mikosza**, *Rola i zadania Policji w zwalczaniu terroryzmu*
91. **R. Socha, M. Karpeta**, *Dziecko jako ofiara przemocy*
92. **D. Cyma-Końska**, *Zatrzymanie osoby jako środek przymusu*
93. **R. Maj**, *Poszukiwanie osób zaginionych oraz postępowanie w przypadku ujawnienia osoby o nieustalonej tożsamości*
94. **M. Śrubka**, *Karnoprocesowe aspekty zabezpieczenia mienia*
95. **M. Lis-Walewska, A. Mańko-Czajka**, *Środki oddziaływania wychowawczego stosowane wobec sprawcy wykroczenia*
96. **B. Krzemień**, *Resuscytacja krążeniowo-oddechowa (Basic Life Support – BLS)*
97. **A. Pawłowski, J. Pośpiech**, *Podstawy interwencji policyjnych ze szczególnym uwzględnieniem zasad podejmowania czynności wobec osób z zaburzeniami psychicznymi oraz nosicieli wirusa HIV*
98. **K. Zalewski**, *Zdarzenia zakłócające prawidłowy przebieg służby w PDOZ*
99. **G. Perz**, *Wybrane zagadnienia historii Policji*
100. **D. Szymanik**, *Oświetlenie nowoczesnych samochodów a bezpieczeństwo jazdy w warunkach nocnych*
101. **G. Winnicki**, *Zacięcia broni palnej krótkiej*

- 102. K. Zaranek**, *Oględziny pojazdu jednośladowego na przykładzie motocykla Honda CBX 750*
- 103. D. Śledziwski**, *Dowód osobisty – zabezpieczenia stwierdzające autentyczność dokumentu*
- 104. I. Bogusz**, *Dokumentacja fotograficzna z oględzin miejsca zdarzenia z uwzględnieniem makrofotografii i fotografii w świetle UV*
- 105. W. Nienałtowski, R. Nienałtowski**, *Administracyjno-prawne aspekty wydawania pozwoleń na broń palną*
- 106. S. Hołoweńko, Z. Jagielski, R. Szczech**, *Technika kierowania samochodem*
- 107. D. Baj, D. Bober, J. Golał**, *Wybrane przestępstwa przeciwko mieniu – w świetle aktualnego orzecznictwa*
- 108. G. Perz, L. Dyduch**, *Wybrane akty prawne do realizacji zajęć dydaktycznych z zakresu prewencji szkolenia podstawowego zawodowego (stan prawny na 3.12.2013 r.)*
- 109. M. Śrubka**, *Przesłuchanie świadka w procesie karnym*

2014 r.

- 110. M. Walczuk, M. Bogusz, I. Bogusz**, *Ślady biologiczne – analiza mechanizmu powstawania plam krwi i możliwości jej wykorzystania w procesie wykrywczym*
- 111. M. Łojek, J. Setniewska**, *Wybrane akty wykonawcze z zakresu kontroli ruchu drogowego*
- 112. P. Kreczmański, P. Pińczuk**, *Tresura psów służbowych. Szkolenie psów tropiących*
- 113. M. Śrubka, B. Waszkiewicz**, *Postępowanie sprawdzające i postępowanie w niezbędnym zakresie (art. 307 i 308 kpk)*
- 114. D. Boruszewski, M. Jackowski, S. Hołoweńko**, *Wymagane dokumenty podczas wykonywania przewozu drogowego*
- 115. A. Rybicka, K. Winnicka**, *Legitymowanie osób transeksualnych*
- 116. L. Dyduch, K. Świerczewski, W. Biedrzycki**, *Użycie lub wykorzystanie środków przymusu bezpośredniego przez policjantów*
- 117. A. Idzikowski**, *Szkolenie strzeleckie. Bezpieczeństwo – charakterystyka zagadnienia*
- 118. A. Mańko-Czajka**, *Postępowanie przyspieszone w sprawach o wykroczenia*
- 119. D. Cyma-Końska**, *Zatrzymanie osoby jako środek przymusu (wydanie II)*
- 120. K. Bakalarczyk-Burakowska, R. Lewandowski, T. Siemianowski**, *Krajowy System Informacyjny Policji w teorii i praktyce. Ćwiczenia*
- 121. S. Klimaszewski**, *Wybrane elementy postępowania w sprawach nieletnich – część I*
- 122. M. Śrubka, B. Waszkiewicz**, *Świadek wykroczenia*
- 123. S. Ronowicz**, *Fotografia kryminalistyczna. Przewodnik do prac praktycznych*
- 124. W. Biedrzycki, K. Świerczewski**, *Charakterystyka funkcjonowania dzielnicowego w Policji*
- 125. R. Nienałtowski**, *Wybrane przestępstwa i wykroczenia dotyczące broni palnej i amunicji*
- 126. W. Weremko**, *Dokumentacja uzupełniająca z oględzin miejsca zdarzenia. Szkice i plany*
- 127. D. Baj, D. Bober, J. Golał**, *Wybrane przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu – w świetle aktualnego orzecznictwa*

2015 r.

- 128. M. Śrubka, D. Korolczuk, A. Przybylik**, *Policjant jako oskarżyciel publiczny w sprawach o wykroczenia*
- 129. P. Chelber, P. Winnicki**, *Podstawy tęczności w Policji*
- 130. K. Bakalarczyk-Burakowska, R. Lewandowski, T. Siemianowski**, *Przygotowanie policjanta do wykorzystania przez Policję drobku prawnego Schengen*
- 131. M. Śmiałek**, *Subkultury młodzieżowe w Polsce – wybrane zagadnienia*
- 132. J. Misiak, J. Golał**, *Karne i administracyjne aspekty wprowadzenia do obrotu paliwa niespełniającego norm jakościowych. Wpływ wadliwego jakościowo paliwa na środowisko naturalne*
- 133. R. Lewandowski, T. Siemianowski**, *Zastrzeżenie dokumentów tożsamości – System Dokumenty Zastrzeżone*

- 134. M. Komosiński, A. Pawłowski, C. Suszyński**, *Zasady przyjmowania, przekazywania i zwalniania osób umieszczonych w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia*
- 135. R. Rozenek**, *Wideorejestratory PolCam i Videorapid 2. Obsługa urządzeń*
- 136. L. Dyduch**, *Bezpieczeństwo w czasie realizacji czynności i działań policyjnych*
- 137. I. Bogusz, M. Bogusz**, *Ślady kryminalistyczne – dla słuchaczy szkolenia zawodowego podstawowego*
- 138. A. Czekaj, R. Grabski**, *Obserwacja jako metoda pracy operacyjnej (poufne)*
- 139. R. Grabski, A. Czekaj**, *Błędy występujące w obserwacji (poufne)*
- 140. G. Sadowski, Z. Herbuś**, *Sposoby radzenia sobie ze stresem podczas prowadzenia obserwacji (poufne)*
- 141. D. Baj, D. Bober, J. Golał**, *Wybrane przestępstwa przeciwko działalności instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego w świetle aktualnego orzecznictwa*
- 142. R. Rozenek, J. Przasnyski, M. Gemza**, *Kwalifikacja zdarzeń drogowych oraz polecenia i sygnały wydawane przez policjanta na miejscu zdarzenia drogowego*
- 143. M. Śrubka**, *Formy popełnienia przestępstwa*
- 144. R. Idzikowski**, *Analiza wykroczenia z art. 86 i 87 kw*
- 145. J. Golał**, *Wybrane przestępstwa przeciwko wymiarowi sprawiedliwości i wiarygodności dokumentów – z przykładami aktualnego orzecznictwa*
- 146. M. Jackowski**, *Procedury postępowania policjanta przy wypadku z udziałem pojazdu przewożącego żywe zwierzęta*
- 147. D. Cyma-Końska, R. Wójcik**, *Kontrola osobista a przeszukanie*
- 148. L. Dyduch**, *Znaczenie odprawy do służby prewencyjnej*
- 149. A. Twardo**, *Przyjmowanie i pobyt osób doprowadzonych do izb wytrzeźwień*

2016 r.

- 150. R. Kobryś, R. Kuchar, J. Kozłowski**, *Zasady ogólne stosowania urządzeń organizacji i bezpieczeństwa ruchu drogowego. Wyciąg z przepisów, wydanie II poprawione*
- 151. Ł. Wilczak, W. Kucyk**, *Ogniowy sposób inicjowania wybuchu*
- 152. A. Krajewska, D. Baj, R. Wróblewski**, *Immunitet dyplomatyczny – historia, zakres, obowiązywanie na gruncie prawa karnego i prawa wykroczeń*
- 153a. G. Perz, L. Dyduch**, *Wybrane akty prawne do realizacji zajęć dydaktycznych w zakresie służby prewencyjnej Policji. Część I*
- 153b. G. Perz, L. Dyduch**, *Wybrane akty prawne do realizacji zajęć dydaktycznych w zakresie służby prewencyjnej Policji. Część II*
- 154. A. Twardo**, *Policyjne izby dziecka – zarys problematyki*
- 155. K. Świerczewski**, *Wybrane zagadnienia dotyczące zatrzymania osób przez Policję*

2017 r.

- 156. K. Bakalarczyk-Burakowska**, *Ochrona praw autorskich materiałów publikowanych w Internecie*
- 157a. G. Perz, L. Dyduch**, *Wybrane akty prawne do realizacji zajęć dydaktycznych w zakresie służby prewencyjnej Policji. Część I. Wydanie II uzupełnione*
- 157b. G. Perz, L. Dyduch**, *Wybrane akty prawne do realizacji zajęć dydaktycznych w zakresie służby prewencyjnej Policji. Część II. Wydanie II uzupełnione*
- 158. E. Jakimiuk**, *Wybrane akty prawne z zakresu wstępu do prawoznawstwa oraz prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń*
- 159. E. Jakimiuk**, *Wybrane akty prawne z zakresu przepisów karnych ustaw szczególnych*
- 160. L. Dyduch**, *Korzystanie przez policjantów z pomocy określonych prawnie podmiotów podczas wykonywania obowiązków służbowych*
- 161. R. Idzikowski**, *Instytucja świadka w procesie karnym*

- 162. E. Jakimiuk**, *Wybrane akty prawne z zakresu prawa karnego i procesowego*
- 163. E. Jakimiuk**, *Wybrane akty prawne z zakresu wykonywania poleceń uprawnionych organów oraz udzielania pomocy i asysty*
- 164. E. Jakimiuk**, *Wybrane akty prawne z zakresu procesowego prawa wykroczeń*
- 165. W. Weremko**, *Dowód osobisty „wzór 2015” – zabezpieczenia* (opublikowane tylko w wersji elektronicznej)
- 166. M. Lis-Walewska, J. Golał**, *Wybrane wykroczenia i przestępstwa popełniane na wodach i terenach przyrodnych*
- 167. T. Midro**, *Bezpieczeństwo imprez masowych*

2018 r.

- 168. M. Śmiałek**, *Mediacja w sprawach nieletnich (wybrane zagadnienia)*
- 169. M. Wawryn**, *Doprowadzenie osoby do wytrzeźwienia – uprawnienia i obowiązki policjanta*
- 170. J. Misiak, K. Smolarek**, *Wybrane aspekty instytucji świadka incognito*
- 171. K. Rejmer**, *Urowadzenie dla okupu – rys ogólny i aspekty prawne*
- 172. D. Golicki**, *Budowa i działanie broni palnej długiej. Pytania i odpowiedzi*
- 173. Z. Mikulski**, *Rodzaje i sposoby oznaczeń umożliwiających identyfikację pojazdu*
- 174. E. Jakimiuk**, *Część szczególna materialnego prawa wykroczeń – przewodnik i ćwiczenia*
- 175. L. Dyduch**, *Wybrane aspekty taktyki interwencji policyjnych – cz. I. Bezpieczeństwo*
- 176. R. Nienałtowski**, *Organizacja i zasady funkcjonowania Przyjaznego Pokoju Przesłuchań Dzieci*
- 177. E. Jakimiuk**, *Elementy wstępu do prawoznawstwa oraz część prawa karnego materialnego i prawa wykroczeń – przewodnik i ćwiczenia*
- 178. D. Chęsy, L. Dyduch**, *Żebractwo jako zjawisko patologii społecznej*
- 179. M. Wysocka**, *Ustawowe znamiona wybranych wykroczeń przeciwko mieniu – tablice poglądowe z komentarzem*

2019 r.

- 180. K. Świerczewski**, *Wybrane zagadnienia dotyczące doprowadzeń osób przez Policję – przepisy prawne*
- 181. J. Kuźmiński**, *Współdziałanie patrolu dwuosobowego podczas zatrzymania niebezpiecznej osoby poruszającej się pojazdem. Wybrane przepisy prawne*
- 182. K. Puławska, M. Komosiński**, *Zasadność legitymowania osób*
- 183. M. Lis-Walewska**, *Pouczenie oraz mandat karny jako środki prawne reakcji na wykroczenia*
- 184. C. Suszyński**, *Taktyka realizacji pościgów policyjnych*
- 185. L. Dyduch**, *Wybrane aspekty taktyki interwencji policyjnych*
- 186. J. Golał, D. Baj**, *Wybrane przestępstwa przeciwko życiu. Znamiona oraz aktualne orzecznictwo*
- 187. J. Misiak, K. Smolarek**, *Osoba najbliższa w procesie karnym. Wybrane aspekty*
- 188. M. Bojanowski, M. Śrubka**, *Zabezpieczenie majątkowe i tymczasowe zajęcie mienia ruchomego w postępowaniu przygotowawczym*
- 189. K. Winnicka**, *Postępowanie z osobami znajdującymi się pod wpływem alkoholu*
- 190. E. Ciborowska**, *Wybrane okoliczności wyłączające bezprawność czynu i winę*

2020 r.

- 191. M. Śmiałek**, *Patologie społeczne – Wybrane zagadnienia*
- 192. K. Rośliniec, K. Franckiewicz**, *Nowe uprawnienia Policji. Wybór przepisów*
- 193. A. Twardo**, *Obowiązki oraz prawa osoby umieszczonej w PDOZ*
- 194. A. Twardo**, *Sprawdzanie osób oraz kontrola pomieszczeń dla osób zatrzymanych*
- 195. A. Twardo**, *Wydarzenia nadzwyczajne w PDOZ. Zarys problematyki*